Orpana

Tampereen seudun sukututkimusseuran jäsenlehti no 2/2021

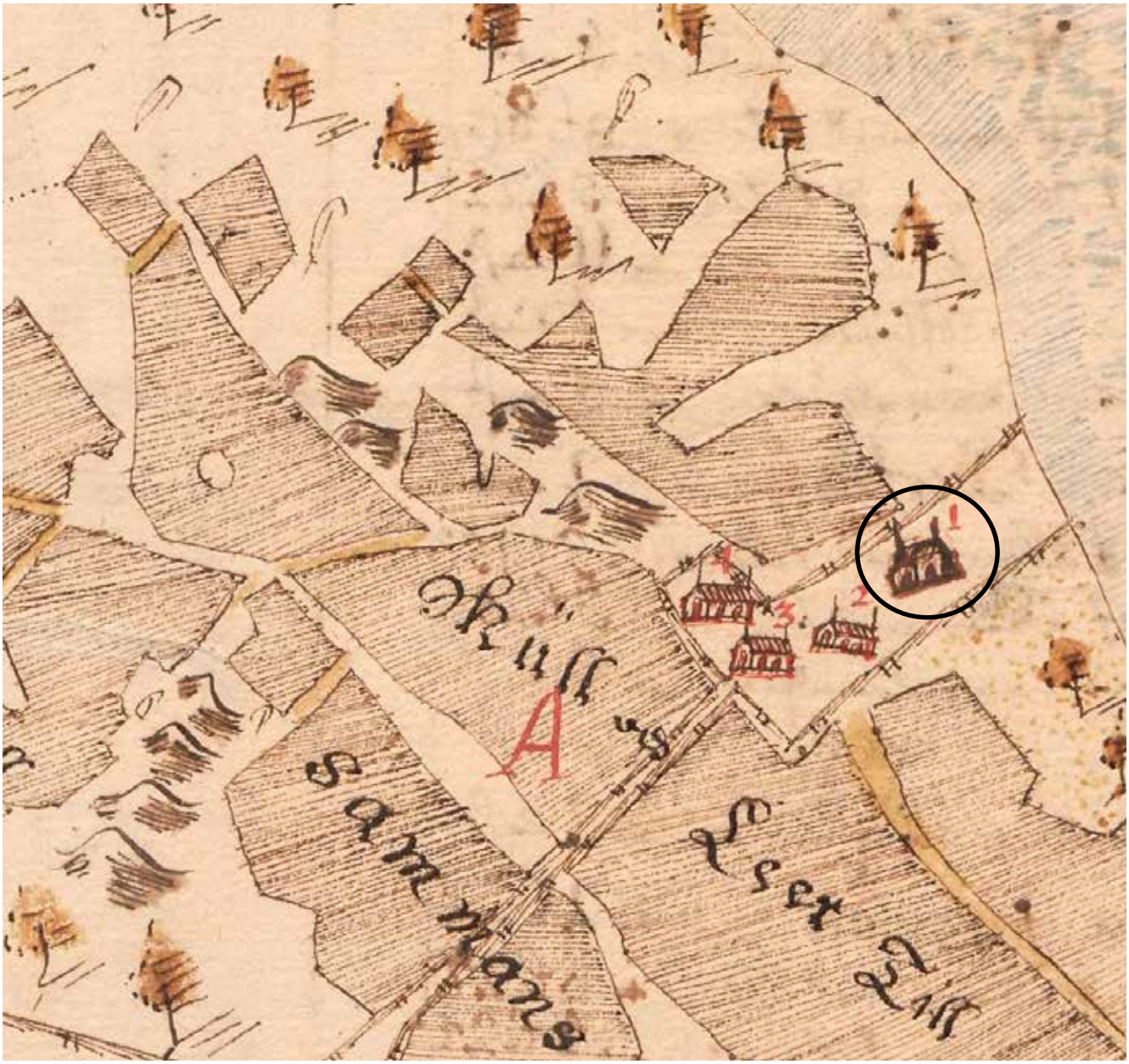

Kuhmalahdelle Vehkajärven Näppilään asettuneen ratsumies Simo Antinpoika Näbbin pojan poika Yrjö Antinpoika päätyi Kuhmalahden Vehkapuntarin Hinkkalan isännäksi 1600-luvun alkupuolella. Hänestä ja Valpuri Erikintyttärestä polveutuu laaja Näppilä-Neppiusten sukuverkosto, johon syvennymme tässä Orpanan numerossa. Hinkkalan talo on merkitty kartassa ympyrällä.

Tampereen seudun sukututkimusseura ry

Tampereen seudun sukututkimusseura

Hallitus (*) ja toimihenkilöt

Puheenjohtaja	Jorma Lappalainen*, p. 040 555 0676, jorma.lappalainen@tamsuku.fi
Varapuheenjohtaja ja ohjelma-asiat	Tiina Miettinen*, tiina.miettinen@tamsuku.fi
PR-henkilö	Raija Kannisto, p. 040 757610, raija.kannisto@tamsuku.fi
Talousvastaava	Marja-Leena Viilo*, marja-leena.viilo@tamsuku.fi
Webmaster ja jäsenasiat	Heikki Nurmi*, p. 044 016 0652, heikki.nurmi@tamsuku.fi
Retket	Tuija Soini, p. 050 534 3882, tuija.soini@tamsuku.fi
Postitustehtävät	Jorma Lappalainen*, p. 040 555 0676, jorma.lappalainen@tamsuku.fi
Kirjastonhoitaja	Marja-Leena Kuusi, katso tiedote kirjastosta: www.tamsuku.fi
Julkaisujen ja muun materiaalin tilaukset	Jorma Lappalainen*, p. 040 555 0676, jorma.lappalainen@tamsuku.fi
Seuran postiosoite	Tampereen seudun sukututkimusseura ry Mustoontie 174, 36120 Suinula
Seuran sähköpostiosoitteet	Hallituksen jäsenten ja toimihenkilöiden sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi@tamsuku.fi
Seuran www-osoite	www.tamsuku.fi
Seuran tiliyhteys	FI03 1146 3007 2090 98

Orpana	Jäsenlehti
Toimittaja	Markku Uusitalo*, p. 050 310 9970, markku.uusitalo@tamsuku.fi
Taitto	Markku Uusitalo*, p. 050 310 9970, markku.uusitalo@tamsuku.fi
Painatus	Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä
Numero	2/2021, julkaisupäivä 1.9.2021, nro 94 vuodesta 1979
ISSN	0359-128X
Etusivu	KA Maanmittaushallitus. Maakirjakartat. Öffuer Satagundes Haredht Cangasala Sochn [Vehkapuntari].
Takasivu	Muotokuva Aleksanteri II, 1863–1864 valtiopäivien muistomitali, Lea Ahlborn, kansallismuseo, rahakokoelmat, www.finna.fi
Ilmestyminen	Kaksi numeroa vuodessa. Tammikuussa 2022 ilmestyvään lehteen tarkoitettu aineisto pitää olla toimituksessa marraskuussa 2021.
Vastuu sisällöstä	Orpanan kirjoittajat vastaavat tekstiensä sisällöstä ja kuvien käyttöluvista.

Puheenjohtaja



Susien piirittämä Tampere

Vielä noin 150-vuotta sitten Tampereen kaupunki oli kuin pieni kylä suurten järvien ja metsien ympäröimänä ja Hermann Kauffmannin muistelmien mukaan petojen saartama varsinkin talviaikaan. ”Kaupungin sijainti metsä keskellä oli kaiketi osaltaan syynä siihen, että sudet ja muut petoeläimet uskalsivat tulla aivan sen liepeille.” ”Uskon voivani liioitteluun syyllistymättä väittää, että Tampereen yhdyskunta 1860- ja 1870-luvulla heti järvien jäädyttyä oli aina susien piirittämä. Niiden tiukkaan poljetut partiotiet kiersivät kaupungin ulkoreunoja. Pedot olivat niin rohkeita ja tunkeilevia, että ne kirkkaina ja kylminä talviöinä saivat kaupungin koirat pitämään taukoamatonta haukahtelukonserttia.”



Suen ajajat Savossa, Wlähde Doria

Yleinen keino susien pyydystämiseen olivat ns. susitarhat, joissa syöttien ja aitojen avulla susia houkuteltiin ansakuoppaan. Tämmöinen tarha oli Tampereellakin. ”Sudentarha kuoppineen oli jäljellä vielä 1860-luvun alussa Sorinahteen nykyisen venäläisen kirkon ja uuden hautausmaan välisellä harjulla, mutta kaupungin herrat metsästäjät, jotka olivat sen rakentaneet, eivät minun aikanani enää pitäneet sitä kunnossa, eikä siihen tiettävästi yhtään sutta mennyt.” Nykyisin tuo paikka on aivan keskellä Tamperetta, niillä paikkeilla, jossa on yliopiston keskustakampus ja jossa rakennetaan uutta uljasta kansiareenaa.

Susitarhoja ja sudenkuoppia pidettiin tehokkaina pyyntimenetelminä. Yhdellä kertaa sudenkuoppaan saattoi jäädä saaliiksi kokonainen susilauma, jossa oli jopa kuusi yksilöä. Yhdellä susitarhalla saatettiin pyytää muutamassa vuodessa enimmillään jopa 15 sutta. Kaikilla pitäjillä oli velvollisuus ylläpitää susitarhoja. Varhaisimmat kirjalliset tiedot sudenkuopista Suomessa ovat 1400-luvulta ja yleisintä niiden käyttö on ollut 1800-luvulla, jolloin niitä esimerkiksi Hämeessä on ollut lähes kaksi sataa. Kuopat ovat olleet neliömäisiä tai pyöreitä, ja niiden syvyys on ollut kolmisen metriä leveyden vaihdellessa viiden ja kuuden metrin välillä. Kaivannot vuorattiin joko halkaistuilla puilla tai kivillä. Vuorauksen tarkoituksena oli estää sutta kiipeämästä kuopasta ylös. Joissain tapauksissa kuopan suuaukon ympärille kiinnitettiin teroitettuja puita eräänlaiseksi kaulukseksi, jolla myös pyrittiin estämään suden poispääsy.

Susia oli vielä 1800-luvulla suuria määriä. Vuoden 1850 jälkeen on Suomessa laskelmien mukaan tapettu 11 200 sutta. Valtaosa niistä on surmattu vuosina 1866–1890. Tilastollisten vuosikirjojen mukaan maassamme tapettiin mainittuna ajanjaksona 5598 sutta. Vuosina 1891–1898 saalis oli enää 108 yksilöä.

Jorma Lappalainen

Kuhmalahden Vehkajärven Näppilä ja Neppius-suvun alkupolvet

Tiina Miettinen

Kuhmalahden, Pälkäneen ja Kangasalan tienoille levittäytyi 1700-luvun kuluessa laaja sukuverkosto. Sen kantaisänä on ratsumies Simo Antinpoika Nebb, joka ilmaantuu Kuhmalahden Vehkajärvelle vuoden 1600 tienoilla. Simo Antinpojan sukulinja yhdistyi 1600-luvun lopulla Kangasalan Paalilan Lintulan sukuun, jonka kantaisäksi on nimetty nimismies Olavi Tuurenpoika 1540-luvulla.

Suvun tutkimusperinnekin on jo pitkä. Kirjailija Jalmari Finne kiinnitti huomiota jo 1900-luvun alussa Näppilän ja Lintulan sukuihin suunnitellessaan ”Hämeen huonetta”, jonne nimettäisiin aatelissukujen tapaan merkittävimpiä hämäläisiä talonpoikaissukuja. Huomionarvoista on sekin, että juuri näiden sukujen tutkimus johti lopulta Suomen asutuksen yleisluettelon syntyyn.

Niin Näppilän kuin Lintulankin suvut ovat tulleet tutuksi monille sukututkijoille Tampereen tienoilla. Siksikin on paikallaan omistaa tälle vanhalle perinteikkäälle hämäläiselle sukukunnalle Orpanan teemanumero.

Simo Antinpoika Naebb tai Knepp mainitaan ratsumiehenä Kuhmalahdella Vehkajärven Näppilässä vuosina 1600–1631. Simo oli ratsumiehenä Jesper Matsinpojan lipustossa vuonna 1600, jolloin sai verovapauden taloonsa Vehkajärvellä. Tila oli ainoastaan yhden äyrin suuruinen eli pieni ratsutilaksi, mikä herättää epäilyksiä siitä, että sen taustalla on ollut yhden suvun omistama talorypäs, joka veroluetteloissa on jaettu yksiköiksi. Suku- tai lisänimi mainitaan vain muutaman kerran asiakirjoissa. Esiintyy nimellä Simon Knepp vuonna 1604 ratsumiesten luettelossa. Simon Nebb mainitaan kymmenysluettelossa 1618 ja samana vuonna Jören Eskilssonin lipustossa.

Antti Simonpoika, Vehkajärven Näppilän ratsutilan isäntänä 1633–1638. – Puoliso Liisa Jaakontytär, mainitaan 1634–1638. Lapsia: Tuomas Antinpoika (Näppilän seuraava isäntä), Lastikka Antintytär ja Yrjö Antinpoika.

Yrjö Antinpoika, s. noin 1610, k. 1697. Lautamies, joka piti kestikievaria. Lainasi viljaa, josta otti liian suuria korvauksia. Avioliiton kautta hänestä tuli Kuhmalahden Vehkapuntarin Hinkkalan isäntä. Syytettiin tal-

vikäräjillä 1690 siitä, ettei hän käynyt kirkossa. Vetosi ikäänsä (90 v.) ja huonokuntoisuuteensa. Vapautettiin syytteestä. – Puoliso Valpuri Erkintytär, Hinkkalan ratsutilallisen Erkki Sipinpojan ja Marketta Heikintyttären tytär.

Lapsia

Sofia Yrjöntytär Neppia, k. 12.3.1723 Kangasala. – Puoliso n. 1667 Heikki Martinpoika, mainittu veljenä Kangasalan Suomelan Isotalossa 1656–1666, kotivävy Kuhmalahden Vehkapuntarin Hinkkalassa. Itsellinen Kangasalan Suomelan isotalossa 1697–1698, isäntänä Kangasalan Jokioisten Marttilassa n. 1700. Oli elossa 1710. Lapsia: Yrjö Heikinpoika (k. 1754) Marttilan isäntä, Valpuri Heikintytär, jonka puoliso oli Pälkäneen Kirvun Sikalan ratsutilallinen Matti Erkinpoika.

Katariina Yrjöntytär Neppia, k. 1711. – Puoliso 1) Yrjö Tuomaanpoika Röökman (k. 1695), porvari Turussa. – Puoliso 2) 1697 Jaakko Yrjönpoika, porvari Turussa.

Erkki Yrjönpoika, mainitaan Hinkkalassa 1678

Maria Yrjöntytär Neppia, k. 7.12.1740 Kangasala. – Puoliso Simo Tuurenpoika, s.1648, elossa 1708. Kangasalan Paalilan Lintulan ratsutilan isäntä.

Sigfrid Yrjönpoika Nurpilaeus, myöhemmin (1678) Neppius, k. 1697. Sigfridus Georgii Sahalaxensis. Ylioppilas Turussa 1674/1675. Kangasalan kappeliseurakunnan Kuhmalahden kappalaisen apulainen 1682, kappalainen 1688. – Puoliso Maria Bastman, k.1748.

Lähteet:

Miettinen, Tiina: Pälkäneen Kirvun Sikala. Valpuri Heikintyttären (k.1731) suku. Ks. Orpana 1/2014.

Neppius, Jukka & Raitio, Raine (toim.): Neppius - Neppenström - Adler suku. (1991)
Raitio, Raine: Neppius, Neppenström, Adler-suku. Tampereen seudun sukututkimusseuran Vuosikirja XIII: 1 (Kevät 1992).

<table>
<tr><td colspan="5">Simo Antinpoika Naebb tai Knepp
ratsumies Kuhmalahden Vehkajärven Näppilässä 1600–1631</td></tr>
<tr><td colspan="5">Antti Simonpoika,
Näppilän ratsutilan isäntä 1633–1638</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yrjö Antinpoika, lautamies
s. n. 1610, k. 1697</td></tr>
<tr><td>Sofia Yrjöntytär Neppia, k. 12.3.1723 Kangasala</td><td>Katariina Yrjöntytär Neppia, k. 1710</td><td>Erkki Yrjönpoika, mainitaan Hinkkalassa 1678</td><td>Maria Yrjöntytär Neppia, k. 7.12.1740 Kangasala</td><td>Sigfrid Yrjönpoika Nurpilaeus, myöhemmin (1678) Neppius, k. 1697</td></tr>
</table>

Kuhmalahden Vehkajärven Näppilä ja Neppius-suvun alkupolvet

Neppius-Näppilä ja Kangasalan Paalilan Lintula

Markku Haapanen ja Janne Markkula

Pirkanmaan alueen yksi eniten tutkittuja sukuja on Kangasalan Paalilan Lintulan suku. Jo vuoden 1540 maakirjasta löytyy talonpoika Lauri Paavonpoika, jolla on asiakirjoissa lisänimenä ”Lintu” tai ”Paalinen”. Vuoteen 1649 asti tilaa isännöi hänen jälkeläisensä Simo Pertunpoika Lintu, jonka tytär Liisa avioitui Kangasalan Siurosta kotoisin olleen Tuure Klemetinpojan kanssa. Tuure tuli siten kotivävyksi Lintulaan ja toimi myös Kangasalan nimismiehenä. Heidän poikansa Simo otti vaimokseen Maria Yrjöntytär Neppian. Avioliiton myötä Näppilän sukukuntaan yhdistyi myös laaja Lintulan sukupiiri.

Maria Yrjöntytär Neppia/ Hinkkala, s. n. 1658 Kuhmalahden Vehkapuntarin Hinkkalassa (vanhemmat Yrjö Antinpoika entinen Näppilä ja Valpuri Erkintytär Hinkkala), k. 7.12.1740 Kangasalla Paalilan Lintulassa. **Puoliso n. 1672: Simo Tuurenpoika Lintula** (vanhemmat Tuure Klemetinpoika Kangasalan Raikun Siurolasta ja Liisa Simontytär Lintula), s. n. 1645 Kangasalla, Paalilan Lintulassa, kuollut viimeistään 1711 Kangasalla. Kangasalan Paalilan Lintulan rusthollarina 1679–1708. Mariaa kutsutaan tuomiokirjassa leskeksi vuonna 1711 (KA Ylä-Satakunnan tuomiokirjat. Kangasalan syyskäräjät 2–4.11.1711: 948–949.)

Heillä lapset:

Beata Simontytär Lintula. Mainitaan SAY:ssa Lintulassa vuosina 1686, 1697-99 ja 1700-01 sekä Juvalla vuodesta 1702 eteenpäin. Puoliso Martti Laurinpoika, Messukylän Juvan rusthollari.

Susanna Simontytär Lintula. Mainitaan SAY:ssa Lintulassa vuonna 1692.

Simo Simonpoika Lintula, k. 1710 Kangasala, Paalila, Lintula. Paalilan Lintulan isäntä 1709-10. Puoliso Maria Laurintytär Juva, k. n. 1730 Kangasala, Paalilan Lintula. Rusthollarin tytär Messukylän Juvan rusthollista. Mainitaan SAY:ssa Juvalla tyttärenä 1700-01 ja Lintulassa pojan vaimona vuodesta 1701 lähtien.

Yrjö Simonpoika Lintula, myöhemmin Sipilä, s. n. 1677 Kangasala, Paalilan Lintula, k. 28.2.1766 Kangasala, Vehoniemen Sipilässä. Vehoniemen Sipilän isäntänä 1707-42. Puoliso (1) Maisa Heikintytär Sipilä, k. n. 1702 Kangasala, Paalilan Lintula. Tämä avioliitto perustuu oletukseen, että SAY:n mukaan Vehoniemen Sipilässä v. 1697 ollut vävy Yrjö ja tämän vaimo Maria olisivat tämä pariskunta. Puoliso (2) Liisa Samuelintytär Mattila, s. 1679 Kangasalan Iharissa, k. 2.3.1743 Kangasala, Vehoniemen Sipilä. Myllärin tytär Kangasalan Iharin Mattilasta. Puoliso (3) 1.11.1743 Kangasala Sofia Tuomaantytär Mattila, s. 17.8.1720 Orivesi, Vehkalahden Mattila, k. n.1800 Kuhmalahti, Isopennon Yli-Knaapi.

Sipi Simonpoika Lintula, myöhemmin Huikkola, s. n. 1684 Kangasala, Paalilan Lintula, k. 2.4.1745 Kangasala, Heponiemen Huikkola. Isäntä Heponiemen Huikkolan rustholissa.

Puoliso: Sofia Mikontytär (Allenius), s. n. 1682 Kangasala? k. 3.7.1768 Kangasala, Heponiemen Huikkola. Sofia oli Heponiemen Huikkolan lapsettoman emännän Sofia Klauntyttären sisarentytär. Sofia ja Sipi saivat tilan haltuunsa sillä ehdolla, että he avioituvat (KA Ylä-Satakunnan tuomiokunnan tuomiokirjat. Varsinaisten asioiden pöytäkirjat 22-23.9.1704: 477v-478).

Jaakko Simonpoika Lintula, myöhemmin Anttila, s. 3.7.1687 Kangasala, Paalilan Lintula (rippikirjan mukaan), k. 20.2.1763 Pälkäne, Onkkaalan Anttila. Paalilan Lintulan isäntänä 1711-22. Pälkäneen Onkkaalan Anttilan isäntänä ainakin 1727-41. puoliso (1) Sophia, k. n. 1711 Kangasala, Paalilan Lintula. Mainitaan SAY:ssa Jaakon vaimona v. 1710, mutta ei enää 1711, joten avioliitto on jäänyt kovin lyhyeksi. Puoliso (2) 11.6.1712 Pälkäne Anna Matintytär Töyräniemi, s. 10.10.1690 (rippikirjan mukaan) Pälkäneen Töyräniemessä, k. 5.12.1756 Pälkäne, Onkkaalan Anttilassa. Mainitaan SAY:ssa tyttärenä Töyräniemessä vuosina 1711–1712.

Tuure Simonpoika Lintula, k. 1710 Kangasala. Hänet mainitaan SAY:ssa Lintulassa vuosina 1709–1710. Tuure oli kuulutettu Kangasalan Kerppolan Vappu Tuomaantyttären kanssa ensimmäisen kerran adventtisunnuntaina 1710, mutta hän oli kuollut pian sen jälkeen. Vappu palasi kotiinsa Kerppolaan ja avioitui myöhemmin (viimeistään 1715) Sahalahden Moltsian Arran Emmanuel Yrjönpojan kanssa. Huomionarvoista on se, että Vappu oli (Sahalahden rippikirjan syntymäajan (21.9.1698) mukaan) vain 12-vuotias kihlautuessaan Tuuren kanssa.

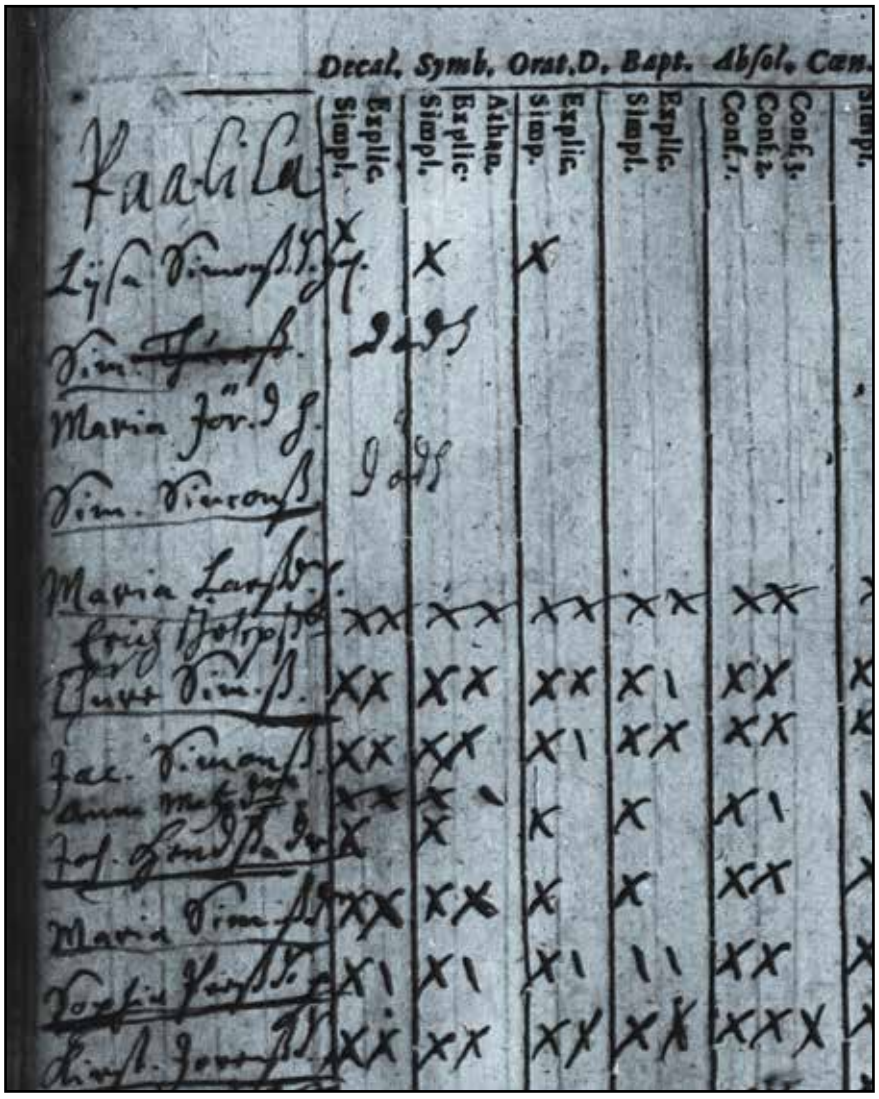

Kangasalan Rippikirja 1708–1714 jakso 54 sivu 56 Paalila

Neppiuksesta Niemeksi

Raine Raitio

Tiesin jo alle kouluikäisenä sukuni juurista viisi sukupolvea taaksepäin. Tietoni loppuivat isomummuni kotitaloon Kuhmalahden Vehkapuntarin Yli-Hinkkalaan ja mieheen nimeltä Simo Hinkkala. Myöhemmin opin, että hänellä oli elämänsä aikana muitakin sukunimiä ja hänet tunnettiin myös nimillä Simo Neppius ja Simo Niemi.

Isomummuni oli isoisänsä lemmikki ja hän otti aikuistuttuaan sukunimekseen isoisänsä tavoin Neppius-nimestä suomennetun nimen Niemi.

Aliupseerisuku

Entisen Kuhmalahden kunnan alueella on sijainnut kaksi ratsutilaa: Vehkapuntarin Hinkkala ja Ison-Pennon Knaapi. Näistä Hinkkala oli pitkään Neppius- ja Neppenström-nimiä kantaneen aliupseerisuvun hallussa. Suvun jäsenet olivat menneinä vuosisatoina lähes ainoita säätyläisiä Kuhmalahdella.

Ensimmäisenä Neppius-nimen sukunimekseen otti Kuhmalahden kappalainen Sigfrid Neppiuksen (k. 1697). Hänen pojastaan Gabriel Neppiuksesta (1695–1744) tuli sotilas, joka kohosi urallaan vääpeliksi toimien isonvihan aikana sissipäällikkönä kotiseudullaan. Todennäköisesti hänen tekoihinsa perustuen vanha kansa on käyttänyt Kuhmalahdesta nimitystä ”Sankarin seurakunta”.

Vääpeli Neppiuksen kuoltua Hinkkalan rustholli jaettiin vuonna 1747 Yli-Hinkkalaksi ja Ala-Hinkkalaksi. Puoli vuosisataa myöhemmin Yli-Hinkkala-niminen tila jaettiin edelleen kahtia, vääpeli Neppiuksen pojanpoikien kesken. Heistä Fransbergin (nyk. Rauhalahden) omistanut Frans Henrik Neppius (s. 1756) muutti myöhemmin latinalaisperäisen Neppius nimen muotoon Neppenström. Yli-Hinkkalan isäntä lippujunkkari Fredrik Johan (s. 1759) sen sijaan piti nimen Neppius,

Tämän sukuhaaran mieskantaiset jälkeläiset joutuivat alenevan säätykierron rattaisiin ja tila joutui suvun naiskantaiselle sukuhaaralle. Mieskantainen sukuhaara talonpoikaistui eikä suku jatkanut enää sotilasuralla.

Edellä mainitun Fredrik Johan Neppiuksen poika Adolf Constantin Neppius (s. 1798) oli lampuotina eri tiloilla. Hänen pojistaan vanhin Adolf Constantin (sittemmin Luhti, s. 1828) oli aluksi renkinä ja myöhemmin torpparina.

Talo periytyi tyttärelle

Yli-Hinkkalan rustholli periytyi Fredrik Johanin vanhimmalle tyttärelle Maria Elisabethille (1784–1861). Maria avioitui vuonna 1801 Oriveden Yliskylän Pohjolan talosta kotoisin olleen talollisen pojan Tuomas Simonpojan (1770–1831) kanssa. Tuomas laajensi Yli-Hinkkalan viljelyksiä ostamalla Hinkkalan augmentin Kylä-Siuron.

Avioliitostaan huolimatta Maria säilytti sukunimenään Neppiuksen aina kuolemaansa saakka. Hänen jälkeensä nimen käyttö hyppää talon omistajien keskuudessa yhden sukupolven yli ja viimeisenä sitä käytti hänen tyttären poikansa Simo Simonpoika ollessaan Yli-Hinkkalan isäntänä.

Maria Elisabeth Neppiuksen ja Tuomas Simonpojan kolmesta lapsesta vanhin Anna Maria (s. 1802) meni naimisiin Messukylän Laalahden ratsutilallisen pojan Matti Matinpojan (s. 1797) kanssa. Lapsista keskimmäinen Sofia Loviisa (1805–1889) sai kotitalon ja nuorin lapsista Tuomas (s. 1807) kuoli samana päivänä, jona oli syntynytkin.

Sofia Loviisa avioitui Kuhmalahden Ison-Pennon Yli-Knaapin ratsutilallisen pojan Pietari Vehoniuksen (1793–1827) kanssa. Hänestä tuli appensa jälkeen seuraava Yli-Hinkkalan isäntä. Avioliitto jäi lyhyeksi, sillä Pietari kuoli jo kolmen vuoden kuluttua avioliiton solmimisesta. Heidän ainut lapsensa Maria (1826–1908) meni rikkaisiin naimisiin saman kylän ratsutilallisen pojan Simo Jaakonpoika Ala-Hinkkalan (s. 1811) kanssa, joka omisti sittemmin isänsä jälkeen Ala-Hinkkalan ratsutilan. Sen ohella hän viljeli vaimonsa perintönä saamaa Kylä-Siuron taloa.

Leskeksi jäätyään Sofia löysi uuden miehen Kuhmalahden Pohjan Heikkilästä. Toisesta avioliitostaan Simo Jaakonpoika Heikkilän (1790–1864) kanssa Sofialla oli kaikkiaan neljä lasta, joista kaksi eli aikuisikään asti. Heistä Simo Neppius (1832–1894) sai aikanaan talon ja veljestä Benjaminista (s.1838) tuli maakauppias.

Simo Jaakonpoika kuului paikkakunnan heränneiden johtohahmoihin. Koko isännyytensä ajan hän käytti nimeä Hinkkala, [1] vaikkakin talon tarve-esineissä puumerkkinä käytettiin N-kirjainta.

Monien luottamustoimien hoitaja

Simo Simonpoika Neppius avioitui vuonna 1852 Kangasalan Ponsan Mäkelän eli Tuimalan talon ainoan tyttären Hanna (Johanna) Markuntyttären (1833–1880) kanssa lunastaen samana vuonna myös Yli-Hinkkalan talon itselleen.

Simo Neppius ei ollut käynyt kouluja kiertokoulua enempää, silti hän oli luku- ja kirjoitustaitoinen sekä itse opiskeli tietoja kirjallisuudesta. Kirjoitustaito ja hänen asemansa rusthollarina johtivat hänet monien luottamustoimien hoitajaksi. Vuosina 1881–1887 Simo hoiti Kuhmalahdella yhdistettyä kuntakokouksen ja kunnallislautakunnan esimiehen tointa. Luku- ja kirjoitustaidon ohella tämä vaati myös kirjanpitotaitoa. Asioihin, joita hän tuohon aikaan ajoi, kuuluivat tärkeimpinä kansakoulun ja postikonttorin saaminen pitäjään. Hän oli myös suostuntaverokomitean puheenjohtaja.

Simo Neppius osallistui myös seurakunnan toimintaan aktiivisesti toimien 1860- ja 1870-luvulla kirkkoväärtinä ollen seurakunnan rahastonhoitaja ja papiston läheinen työtoveri.



Yli-Hinkkalan talon pihapiiriä noin vuonna 1913. Tilan taustalla näkyvä vanha päärakennus, joka oli rakennettu kahdessa osassa. Rakennuksessa oli vuosiluku 1841. Pihassa seisomassa Simo Neppiuksen vävy Albert Hinkkala poikineen. Edessä valkeissa vaatteissa Onni Hinkkala, takana keskellä hevosen kanssa Jalmari tai Albert Hinkkala ja oikealla oleva viiksekäs mies on Vihtori Hinkkala. Onnin takana näkyvä vanhempi mies on talon isäntä Albert Hermanninpoika Hinkkala (e. Venttola). Reunimmaisena vasemmalla on todennäköisesti myöhemmin Amerikkaan lähtenyt Eemeli Hinkkala. Raine Raition kok.

Näin ollen hänellä oli mahdollisuus vaikuttaa myös moniin seurakunnallisiin asioihin. Yhdessä talollisen Gustaf Eskolan kanssa hänet oli valtuutettu ajamaan Kuhmalahden kappelin eroa Kangasalasta itsenäiseksi seurakunnaksi 1860-luvulla. Yritys päästä omaksi seurakunnaksi ei vielä tuolloin toteutunut, vaan se tapahtui vasta viisikymmentä vuonna myöhemmin.

Simo Neppius pyrki myös edistämään maataloutta kuuluen Uudenmaan ja Hämeen läänin Maanviljelysseuraan.

Myöhempi sukunimen suomentaminen osoittaa Simon olleen suomenmielinen. Tästä kertoo osaltaan myös se, että hän osallistui ainoana kuhmalahtelaisena vuonna 1884 järjestettyyn keräykseen patsaan pystyttämiseksi Keisari-Suuriruhtinas Aleksanteri II:n [2] muistolle antamalla tähän keräykseen sata markkaa. Aleksanteri II oli kunnioittanut suomalaisten oikeuksia antaen Suomelle monia vapauksia ja edesauttanut maan kehittämisessä.

Talon nimi ”kummitteli” aina mukana

Simo Neppius kuului niihin harvoihin, jotka jo 1880-luvulla suomensivat nimensä, käyttäen suomenkielistä muotoa sukunimestään jo vuonna 1884. Edellisellä vuosikymmenellä Helsingissä oli joukko suomenmielisiä ylioppilaita muuttanut nimensä suomenkieliseksi, mutta vasta vuonna 1906 siitä tuli kansanliike. Näyttää siltä, että Simo Neppiuskin olisi saanut idean sukunimen vaihtoon Helsingissä opiskelleilta ylioppilailta. Hänen kirjastoonsa kuului muun muassa vuonna 1862 Helsingissä painettu teos: Suomen Suuriruhtinaskunnan Perustuslait ynnä niihin kuuluvain Waltiokirjoitusten kanssa. Kirja alkuun on kirjoitettu omistuskirjoitus: ”Simo Hinkkalalle Suomen ylioppilaisilta, Laki kansan kannattaa”, mutta omistuskirjoituksesta puuttuvat kuitenkin nimet, keitä nämä ylioppilaat ovat olleet.

Simo Neppiuksen elinaikana useimmat Länsi-suomalaiset talolliset tai talonpoikaiset rusthollarit tunnettiin talonsa nimellä. Simo Yli-Hinkkalan tapaamme käyttämässä isoäitinsä nimeä Neppius hänen ostaessaan kotitalonsa 1852 ja hoitaessaan kirkollisia luottamustoimia 1860-luvulla sekä hakiessaan lääninagronomin virkaa. Olisihan Neppius-nimi ollut hienompi kuin Hinkkala, jos hän olisi saanut viran.

Seuraavalla vuosikymmenellä eli 1870-luvulla hänen nimenään alkaa esiintyä Hinkkala tai Yli-Hinkkala. 1880-luvulla nimenä esiintyy edellisten rinnalla Niemi (joissain yhteyksissä myös Nieminen), jota hän käytti viimeiset vuotensa, sen jälkeen kun luovutti talonsa tyttärelleen Maria Sofialle (s. 1857) vuonna 1887. Niemi lienee ollut tuolloin hänen pääasiallisesti käyttämänsä sukunimi, sillä hänellä oli 1880-luvulla käytössään leimasin, jossa luki: ”S. Niemi Kuhmalahti”. Jossain yhteydessä hänen nimekseen mainitaan Simo Simonpoika Yli-Hinkkala ”liijalta nimeltä Niemi”.

Kaiken kaikkiaan Simo Yli-Hinkkala ehti siis käyttää eläessään viittä eri sukunimeä; Neppius, Yli-Hinkkala, Hinkkala, Niemi ja Nieminen.

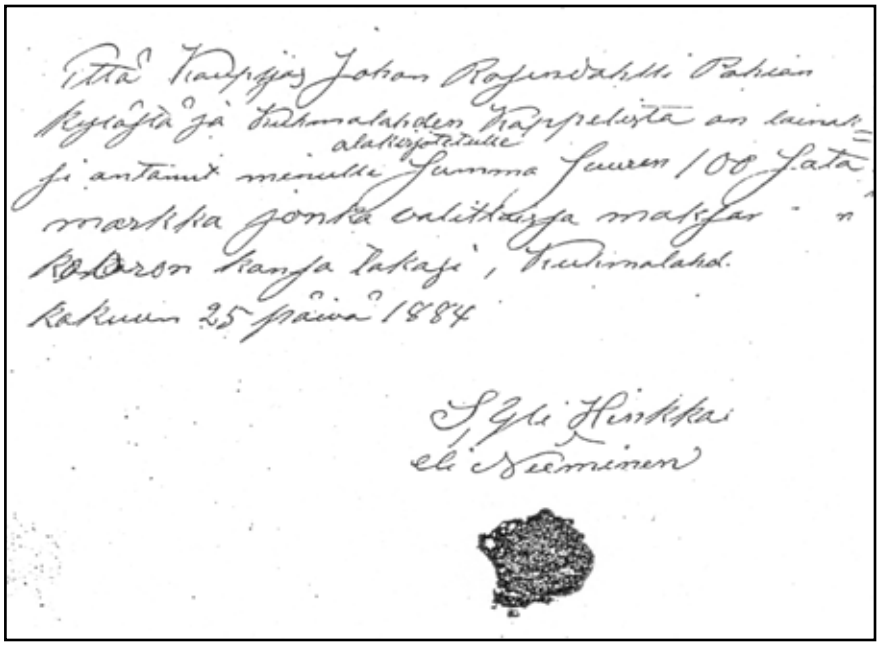
Että Kauppias Johan Rafaelsdahlin Pankin kassaja ja Kuhmalahden Rappeluista on minulle alakirjoittaneelle ja antanut minulle Summa Seitsemän / 100 Sata markka jonka velallinen maksaa · n Kr Orson Kanja Takaisin, Kuhmalahd. Lokakuun 25 päivä 1884

S Yli Hinkkala eli Nieminen

Käteistä rahaa ei ollut entisaikaan käytössään paljon edes rusthollarilla ja niinpä Simo Neppiuksenkin oli turvauduttava lainamaan rahaa paikalliselta maakauppiaalta kuten oheisesta velkakirjasta käy ilmi. Allekirjoituksena on ”S. Yli-Hinkka[la] eli Nieminen”. Alkuperäisestä asiakirjasta on sukunimen loppuosasta repeytynyt pari kirjainta pois.

Monien nimien käyttäminen kertoo myös siitä, että on ollut todennäköisesti vaikea käyttää muuta nimeä kuin omistamansa talon nimeä, ellei ollut säätyläinen tai aatelinen. Isäntä tunnettiin kylillä aina talonsa mukaan. Talon nimi ”kummiteli” mukana, halusi sitä tai ei.

Simo Neppiuksen Maria-tytär samoin kuin hänen miehensä, Venttolan [3] talosta Kuhmoisista kotoisin ollut Albert Hermanninpoika (s. 1860) käyttivät Hinkkala ja Yli-Hinkkala-nimeä.

Marian kaksi vanhinta lasta Hilma (s. 1879) ja Vihtori (s. 1881) ottivat käyttöönsä isoisänsä nimen Niemi. Kirkonkirjojen mukaan tämä tapahtui vuonna 1910, mutta nimi on ollut käytössä varmasti jo aiemmin.

Rantapuukhollari

Luovuttuaan talon pidosta Simo Neppius toimi pari vuotta ”rantapuukhollarina” eli rantakirjurina. Hän hoiti Luopioisista Kuhmalahdelle ajetun ja sieltä eteenpäin uitetun Kantolan kartanon höyrysahalta tuodun puutavaran varastoinnin Yli-Hinkkalan talon rannassa sekä lastauksen eteenpäinkuljetusta varten kirjaten puutavaramäärät ja maksaen palkat työmiehille.

Kuhmalahden kuntakokouksen pöytäkirjoissa mainitaan Luopioisten rajan ja Yli-Hinkkalan rusthollin välillä olleen ”mainitun sahan puutavaran kuljetusliike mahdottoman suuri josta sanotun Rusthollin Rantaan kuljetetaan kaikki sanotun Sahan valmistetut puutavara”. Kirjurin paikallaolosta ilmoitettiin lapulla, joka oli rannassa vajan seinässä. Muistitiedon mukaan siinä luki: ”S. Hinkkala on tavattavissa” tai ”S. Hinkkala ei ole tavattavissa”. Palkkakuiteissa taasen lukee maksajan nimenä S. Niemi.

Simo Neppius kuoli kotitalossaan Kuhmalahdella vuonna 1894.

Artikkelin kirjoittaja Raine Raitio on Simo Neppiuksen tyttären tyttären tyttären pojan poika.

Lisätietoja Hinkkalan talosta löytyy loppuvuodesta ilmestyvästä Vehkapuntarin kylän kyläkirjasta. Kirjassa kerrotaan myös siitä, onko tarina tarunhohteisesta Hinkkalan aarteesta totta vai tarua.

Kirjan hinta on ennakkotilaajille 40 euroa. Tilaukset osoitteella: **kirjailija(at)elisanet.fi**.

Viittaukset

1) Hänen isännyytensä aikana 1830-luvulla tilaa on kutsuttu myös Mäki-Hinkkalaksi.

2) Tilan vanhan asuinrakennuksen seinällä oli aikoinaan isokokoiset tsaarin ja hänen vaimonsa muotokuvat.

3) Auni Nuolivaara kertoo Venttolan suvusta romaanissaan Paimen, piika ja emäntä. Romaanissa talo esiintyy nimellä Junttola.

Lähteet:

Kuhmalahden kirkonarkisto, Rippikirja 1910–1919.

Kangasalan kaupunginarkisto, Kuhmalahden kunnan arkisto, kuntakokousten ja kunnallislautakunnan pöytäkirjat.

Kaukovalta, K. V., Hämeen läänin historia I. Arvi A. Karisto Osakeyhtiö. 2. painos. 1932.

Luettelo vuoden 1884 sisällä kerätyistä varoista kunniapatsaan pystyttämistä varten Keisarin-Suuriruhtinaan Aleksanteri II:n muistolle.

Längelmäveden seudun historia II. Kuhmalahden historia II. Hämeenlinna 1954.

Neppius–Neppenström–Adler suku. Toim. Jukka Neppius ja Raine Raitio. 1991.

Närhi, Eeva Maria, Ei susikaan sukunimestään suutu. Katsaus suomalaisten sukunimiin – Nimikirja. Kalevalaseuran vuosikirja 52 – 1972. 2. painos. Vaasa 1972.

Wallinheimo, J. W., Kuvauksia muutamain Keski-Hämeen seurakuntain uskonnollissiveellisistä oloista. Ylipainos Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran pöytäkirjojen VIII ja IX osasta. Suomen Kirkkohistoriallinen Seura. Jyväskylä 1910.

Simo Neppiuksen osalta tiedot perustuvat Hilma Siuron (o.s. Niemi 1879–1968), hänen tyttärensä Hilma Raition (1918–1991) ja Inkeri Yli-Hinkkalan (1925–2017) kertomuksiin sekä Yli-Hinkkalan talossa säilytettäviin pöytäkirjoihin, kirjeisiin, kuitteihin ja muihin asiakirjoihin.

Neppius-sukua Turussa

Pirjo Terho

Neppius-suku on lähtöisin Kuhmalahden Vehkajärven Näppilän talosta, missä suvun kantaisä Simo Antinpoika Nebb asui viimeistään vuodesta 1600. Suvun varhaisia jäseniä asettui Hämeen lisäksi muuallekin Suomeen ja ainakin kaksi heistä asui Turussa: porvarin vaimo Katariina Yrjöntytär Neppia (k. 1710) sekä hänen veljensä pojanpoika, turkkuri Carl Gustaf Neppius (s. 1732, k. 1790). Katariinasta tuli turkulainen 1670-luvulla, Carl Gustafista todennäköisesti 1740-luvulla.

Porvarin vaimoksi Turkuun

Katariina Yrjöntytär Neppia syntyi Kuhmalahdella todennäköisesti 1650-luvun alkupuolella. Hänen vanhempansa olivat Vehkapuntarin Hinkkalan eli Kihlalan ratsutilallinen, kestikievarinpitäjä ja lautamies Yrjö Antinpoika (k. 1697) ja Valpuri Erkintytär (k. n. 1694). Yrjö Antinpoika oli edellä mainitun Simo Antinpoika Nebbin pojanpoika.

Vuoteen 1677 mennessä Katariina Yrjöntytär oli avioitunut ja muuttanut Turkuun. Aviomies oli turkulainen porvari Yrjö Tuomonpoika Röökman, jonka taustasta ei ole tietoa, mutta koska hän haki vaimon Kuhmalahdelta, hän saattoi olla kotoisin samalta seudulta. Suuri osa Turussa porvarinoikeudet saaneista kauppiaista ja käsityöläisistä oli kotoisin Turun ulkopuolelta, joko muualta Varsinais-Suomesta, Hämeestä tai Satakunnasta.

Röökmanin talo sijaitsi Pohjoiskorttelissa Aninkaistenmäellä, Aninkaisten ylemmän poikkikadun varrella. Yrjö ja Katariina asuivat talossa jo vuonna 1681, vuonna 1684 Yrjö mainitaan yhtenä Pohjoiskorttelin palomestareista. Talon edellinen omistaja oli hatuntekijä Jaakko Tuomonpoika Röökman, joka osti sen vuonna 1677 Matti Eskonpoika ”Sousilmältä” (mahdollisesti Savusilmä). Olisi houkuttelevaa ajatella, että Jaakko ja Yrjö olivat sukulaisia tai jopa veljeksiä, mutta mitään todisteita siitä ei ole. Mahdollisesti hatuntekijä Röökman antoi nimen talolle ja talo Yrjö Tuomonpojalle. Talon lisäksi Yrjö omisti Aninkaistenmäellä tuulimyllyn, jonka hän osti Tuomo Nahkalan leskeltä vuonna 1688.

Katariina Neppia jäi leskeksi vuonna 1695; Yrjö Tuomonpoika haudattiin 15. kesäkuuta Turun tuomiokirkkoon. Kustannuksissa ei säästelty. Hautajaiset maksoivat 56 taalaria ja kelloja soitettiin kolminkertainen määrä. Perhe kuului Turun suomalaiseen seurakuntaan. Katariinalle ja Yrjölle syntyi ainakin viisi lasta:

1. Jaakko Yrjönpoika Röökman tai Svensk (k. n. 1705). Turkulainen porvari, sai porvarinoikeudet 19. marraskuuta 1698. Takaajina toimivat isäpuoli Jaakko Röökman ja appi Tuomo Svensk. Puoliso jo vuonna 1698 N. N. Tuomontytär Svensk. Vanhemmat: turkulainen porvari ja kaupunginvanhin Tuomo Svensk ja Kirsti Erkintytär.

2. Sofia Yrjöntytär Röökman (haud. 7.12.1716 Turun tuomiokirkkoon). Puoliso 1) jo vuonna 1695 turkulainen porvari Gabriel Martinpoika Anung (k. n. 1712). Vanhemmat: turkulainen porvari Martti Juhonpoika Anung ja Marketta Klementytär Palikka. Puoliso 2) Sipi Joonaanpoika, avioiduttuaan Anung, (k. 11.10.1742 Turussa ”60-vuotiaana”). Kotoisin Kangasalta. Otettiin porvariksi Turkuun 25. huhtikuuta 1722. Oli asettunut kaupunkiin jo vuosia aikaisemmin, mutta merkittiin porvariksi vasta isonvihan jälkeen. Harjoitti kauppaa palttinalla, lihalla, oluella ja paloviinalla; piti jon-

kin aikaa lisäksi kestikievaria.

3. Valpuri Yrjöntytär Röökman tai Citreen (haud. 10.7.1716 Turun tuomiokirkkoon). Puoliso jo vuonna 1700 Turun ja Porin läänin ratsuväkirykmentin kaksikasmies, skalmeijansoittaja, kornetti Henrik Gökebom (k. 19.2.1730 Hämeenkyrössä, 1. puoliso Kirsti, k. n. 1698). Vanhemmat: Hämeenkyrön kappalainen, sikäläisen Uskelan kylän Käkelän rusthollin omistaja Abraham Kolkonius ja Riitta Mulli.

4. Samuel Yrjönpoika Röökman tai Citrenius. Turun katedraalikoulun oppilas vuodesta 1700, kirjoittautui Turun akatemiaan syksyllä 1703. Oli vuonna 1708 varusmestari Porin läänin jalkaväkirykmentissä, mutta kuoli todennäköisesti pian sen jälkeen. Tiettävästi naimaton.

5. Maria Yrjöntytär Röökman (kast. 30.6.1691 Turussa, haud. 26.4.1692 Turun tuomiokirkkoon).

Katariina Neppian toinen avioliitto

Jäätyään leskeksi Katariina Neppia oli pari vuotta kauppaliikkeen johdossa, mutta vuonna 1697 hän halusi avioitua uudelleen. Katariinan lapset eivät pitäneet äitinsä sulhasesta, vaan halusivat estää avioliiton. He yrittivät 3. heinäkuuta 1697 saada raastuvanoikeudelta päätöksen ”toisten kuulutusten” epäämiseksi. Oikeus kuitenkin katsoi, ettei estettä avioliitolle ole. Kaksi viikkoa myöhemmin, 17. heinäkuuta, Turussa myönnettiin kin porvarinoikeudet Jaakko Yrjönpojalle, ”joka oli mennyt naimisiin varakkaan porvarin Yrjö Tuomonpoika Röökmanin lesken kanssa”. Jaakko jatkoi puolisonsa ensimmäisen miehen kauppaliikettä, omaksui tämän sukunimen ja asettui asumaan tämän taloon.

Jaakko Yrjönpoika oli kotoisin Längelmäeltä; hänen vanhempansa olivat sikäläisen Maunuksen sotilasvirkatalon vuokraaja, lautamies Yrjö Pertunpoika ja hänen todennäköisesti toinen vaimonsa Valpuri Klementytär. Längelmäen seudun talonpojat kävivät kauppaa pääasiassa Turun porvareiden kanssa, joten oletettavasti Jaakko Yrjönpojalla oli tiiviit kauppasuhteet kotiseudulleen. Kun Längelmäeltä lähdettiin kaup-



Turun keskustaa 1700-luvulla. Museovirasto, Finna

pamatkalle Turkuun, se tapahtui ensisijaisesti heikinmarkkinoiden aikaan.

Turussa pidettiin heikinmarkkinat tammi- ja kesäkuussa. Markkinat olivat keskiaikaista perua, jolloin ne olivat liittyneet piispa Henrikin muistoksi vietettyihin suuriin kirkkojuhliin. Vuodesta 1636 alkaen Turussa pidettiin lisäksi syysmarkkinat syyskuussa ja isonvihan jälkeen Turku sai vielä neljännetkin markkinat, helmikuun loppupuolelle ajoittuneet laskiaismarkkinat.

Hämeen suunnasta Turkuun pääsi vesiväylien lisäksi Suomen vanhinta maantietä, Hämeen Härkätietä, pitkin. Härkätie oli 162 kilometriä pitkä reitti, joka kulki Hämeen linnasta Turun linnaan. Talvisin voitiin käyttää oikoteitä, jotka kulkivat jäätä pitkin järvien ja soiden yli. Hämeen talonpoikien talvitie kulki Tampereelta Pyhäjärven, Sorvanselän ja Kuloveden jäiden yli ja edelleen Humppilan ja Loimaan kautta Tarvasjoelle, josta vihdoin Härkätietä pitkin Turkuun.

Röökmanin kauppahuone jäi 11. helmikuuta 1699 kiinni kaupanteosta kaupungin tulliportilla, mikä oli ehdottomasti kiellettyä. Kaikki maaseudulta kaupunkiin tuotu tavara oli myytävä torilla. Talollisenpoika Jaakko Juhonpoika Pöytyän Kaulansuusta toi 22 tynnyriä Aninkaisten tulliportille, missä Röökmanin poikapuoli (ilmeisesti Samuel) oli ennen lastin tullausta ostanut sen häneltä. Näin Röökmanin vaimo oli hänen kanssaan aiemmin sopinut. Jaakko Röökman joutui oikeuden eteen vastaamaan laittomasta kaupanteosta. Hän selitti, että tynnyrit oli ollut tarkoitus myydä torilla, mutta kun niitä oltiin viemässä Röökmanin taloon, porvari Martti Tuisi oli ostanut tynnyrit ”kadulta”. Talollisenpoika Jaakko Juhonpoika sanoi, ettei hän tiennyt tällaisen kaupanteon olevan kiellettyä. Hän ei saanut rangaistusta, mutta Jaakko Röökman sai 40 hopeataalarin sakon.

Tori- ja markkinakaupan lisäksi turkulaiset porvarit harjoittivat talonpoikaispurjehdusta, mikä oli sallittua rannikkoseutujen ja saariston talonpojille. He purjehtivat kauppamatkojaan tavallisesti omistamillaan pienillä aluksilla, sluupeilla ja kuu-



Turkismuotia 1840-luvulla. Kansalliskirjasto

teilla. Kauppamatkoilla käytiin etenkin Itämeren rannikkokaupungeissa.

Samuel Citrenius haastoi isäpuolensa Jaakko Röökmanin Turun kämnerioikeuteen vuonna 1704 vaatien isänperintöään. Oikeudessa selvisi, että Yrjö Tuomonpojan jälkeen perintöasiat oli muiden lasten kanssa sovittu, mutta Samuelin kanssa ei. Oikeudessa ihmeteltiin, miksi Röökmanin alaikäisille lapsille ei isän kuoltua ollut määrätty edunvalvojaa, kuten tapa oli. Jaakko totesi ”toimineensa aina lasten parhaan edun mukaisesti” ja kielsi ottaneensa lapsille kuulunutta rahaa. Sovittelun jälkeen Jaakko lupasi maksaa Samuelille 300 kuparitaalaria ja parin uusia säämiskähousuja.

Jaakko Yrjönpoika Röökman kuoli vuonna 1710, hänet haudattiin Turun tuomiokirkkoon 31. joulukuuta. Katariina Neppian hautausmerkintää ei tuomiokirkon tileistä löydy. Hänet mainitaan vielä vuoden 1710 henkikirjassa, mutta ei enää sen jälkeen. Katariina kuoli kuitenkin jo ennen Jaakkoa, sillä 17. tammikuuta 1711 Valpuri Citreen haastoi isäpuolensa Jaakko Röökmanin oikeuteen vaatien tältä äidinperintöään. Jaakko oli kuitenkin tuolloin jo kuollut ja haudattukin yli kaksi viikkoa aikaisemmin. Ilmeisesti tieto Jaakon kuolemasta ei ollut saavuttanut Valpuria.

Suuri ruttoepidemia koetteli Suomea syksystä 1710 seuraavaan kevääseen saakka. Taudin tiedettiin olevan tulossa ja sitä yritettiin kaikin keinoin estää leviämästä maahan, mutta ilmeisesti Tallinnan kautta se levisi ensin Helsinkiin ja sieltä muihin kaupunkeihin ja maaseudullekin. Turussa ruttoon kuolleiden määräksi arvioidaan noin 2000, joskin jotkut pitävät lukua liioiteltuna. On mahdollista, että Katariina kuoli ruton uhrina. Jaakko haudattiin tuomiokirkkoon, jonne ruttoon kuolleiden hautaaminen oli kielletty. Tiedossa ei ole, kuinka tunnollisesti kieltoa valvottiin tai noudatettiin.

Carl Gustaf Neppius

Katariina Neppian veljen pojanpoika Carl Gustaf Neppius syntyi Kuhmalahdella 14. joulukuuta 1732. Hänen vanhempansa olivat Kuhmalahden Vehkapuntarin Hinkkalan eli Kihlalan rusthollari, vääpeli Gabriel Neppius (s. 1695, k. 1744) ja hänen toinen vaimonsa Kristina Jägerhorn (af Storby, s. 1714, k. 1786).

Carl Gustaf oli sankarin ja aatelisneidon poika. Suuren Pohjan sodan (1700–1721) sotilaallisen vastarinnan Suomessa jo murruttua taistelua jatkoivat sissit, joista jotkut muodostivat jopa useiden komppanioiden vahvuisia osastoja. Näitä oli etenkin Hämeessä, Savossa ja Kainuussa. Gabriel Neppius oli yksi sissipäälliköistä. Hänen uroteoistaan ei ole tarkempia tietoja, mutta kotikulmillaan hän oli sankarin maineessa. Gabriel Neppius oli Turun katedraalikoulun oppilas 13. huhtikuuta 1705 alkaen ja opiskelu jatkui Turun akatemiassa syksyllä 1712. Opinnot kuitenkin keskeytyivät venäläismiehitykseen, joka Turun osalta alkoi elokuussa 1713.

Kristina Jägerhorn kuului vanhaan rälssisukuun, jonka kantaisä oli 1400-luvun puolivälissä elänyt asemies Filpus Jönsinpoika Naantalin Luonnonmaalta. Suku introdusoitiin Ruotsin ritarihuoneeseen vuonna 1634 nimellä Jägerhorn af Storby ja numerolla 226. Suomen ritarihuoneeseen suku kirjattiin vuonna 1818 numerolla 19. Kristinan vanhemmat olivat kersantti Klas Jägerhorn Lemun Tenholasta ja Anna Barbara Stiernkors. Kristina Jägerhorn asui viimeiset vuotensa ja myös kuoli Turussa.

Carl Gustaf oli isänsä toisen avioliiton lapsista vanhin, mutta kotitalon peri hänen vanhempi velipuolensa, varusmestari Johan Henrik Neppius (s. 1724, k. 1791), joka oli syntynyt Gabriel Neppiuksen ensimmäisestä avioliitosta Anna Margareta von Hausenin (s. 1695, k. 1727) kanssa. Carl Gustafin oli siis hankittava elantonsa muualta. Hän päätyi käsityöammattiin turkkuriksi.

Turkkurina Turussa

Turun turkkurien ammattikunta perustettiin vuonna 1700. Ammattikunta jäi pieneksi, sillä Turussa toimi useimmiten samanaikaisesti neljä, joskus vain kolme turkkuria. Syykin on selvä: turkkurien tuotteita pystyivät hankkimaan vain suhteellisen varakkaat henkilöt. Sen verran Turussa ja sen lähiympäristössä kuitenkin oli säätyläisiä ja äveriästä porvaristoa, että neljäkin turkkuria kykeni kaupungissa hankkimaan elantonsa. Turkkurit valittivat jatkuvasti, että kauppiaat tuottivat turkiksia Tukholmasta. Tuontikieltoa yritettiin turhaan saada aikaiseksi.

Oppipojaksi hakeuduttiin tavallisesti 14- tai 15-vuotiaana. Sen mukaan Carl Gustaf Neppiuksesta tuli turkkurin oppipoika vuoden 1746 tietämissä. Todennäköisesti hän jo tuolloin tuli

Turkuun turkkurimestari, ammattikunnan oltermanni Simon Blanckin oppipojaksi. Kisällinä vuonna 1755 Neppius avioitui Blanckin sukulaisen kanssa, joten voisi olettaa hänen ainakin jo tuolloin olleen Blanckin palveluksessa.

Neppius antoi hyväksyttävän mestarinäytteen vuonna 1759. Tyypillinen turkkurien ammattikunnan mestarinäyte oli valmistaa kaksi naisten vaatekappaletta, esimerkiksi hame, joka oli koottava viidestätoista valkoisesta, kiharaisesta lampaannahasta, ja oravannahkainen viitta eli saloppi. Neppius sai porvarinoikeudet Turkuun ja vannoi porvarinvalan 6. lokakuuta 1759. Samalla hän ilmoitti hankkineensa jalkaväen univormun ja kiväärin. Jokaisen turkulaisen porvarin oli kuuluttava porvarikaartiin ja tarpeen vaatiessa puolustettava kaupunkia vaikka asein.

Neppius osti 5. heinäkuuta 1763 talon Itäkortteli numero 223 (myöhempi numero 2) ”Brusi ja Ekeblad” luutnantti Jonas Eckmanilta 8600 kuparitaalarin hinnasta. Hän asui talossa kuolemaansa asti. Neppius esitteli vuonna 1777 maistraatille piirustukset kaksikerroksisesta kivitalosta, jonka hän aikoi rakennuttaa tontilleen. Maistraatilla ei ollut huomautettavaa suunnitelmien suhteen. Talo valmistui kaksi vuotta myöhemmin, jolloin siihen suoritettiin katselmus.

Kupittaan suoalueilta virtasi Aurajokeen kaksi puroa, krooppia, joista toisen yli Hämeenkadulla kulki puinen silta juuri Neppiuksen talon kohdalla. Hämeenkatu oli Itäkorttelin ja Kirkkokorttelin raja. Kroopin vastarannalla, vastapäätä Neppiuksen taloa, sijaitsi satulaseppämestari Johan Michael Schubertin talo (Kirkkokortteli numero 36 ”Kort”). Neppiuksen muuttaessa taloonsa Hämeenkadun silta oli niin huonossa kunnossa, ettei sille enää hevosen selässä uskaltanut mennä. Koska silta oli Neppiuksen ja Schubertin tonttien välissä, maistraatti määräsi vuonna 1764 heidät yhdessä korjaamaan sillan ja maksamaan siitä koituneet kustannukset puoliksi.

Neppiuksen naapuri, hovioikeuden advokaatti Isak Moberg valitti vuonna 1771 maistraatille, että Neppius pitää talossaan elävää yksivuotiasta karhua. Neppius kutsuttiin kuultavaksi asiassa ja hänen käskettiin lopettaa karhu, josta hän kieltäytyi. Maistraatti määräsi karhun vietäväksi pois kaupungista.

Carl Gustaf Neppiuksesta tuli turkkurien ammattikunnan oltermanni Simon Blanckin kuoltua vuonna 1767. Oltermanni eli ammattikunnan vanhin oli palkallinen kunniatehtävä, jonka haltijalta edellytettiin luku- ja kirjoitustaitoa. Neppius mainitaan kämnerioikeuden jäsenenä vuonna 1764. Hän kuului Turun ruotsalaiseen seurakuntaan.

Vaimo ja vaimon palkkarästit

Carl Gustaf Neppius vihittiin 25. marraskuuta 1755 avioliittoon neito Elisabeth Blanckin kanssa. Elisabeth oli turkkurioltermanni Simon Blanckin (s. 1690, k. 1767) sukulainen, mutta tarkkaa sukulaisuutta en ole saanut selvitettyä. Hän ei ollut Simon Blanckin tytär eikä sisar, vaan mahdollisesti veljentytär. Simon Blanckilla oli ainakin kolme veljeä. Asiakirjoissa Elisabeth esiintyy sukunimellä ilman patronyymiä. Blanck oli laaja suku, jonka jäseniä toimi Turussa porvareina usean sukupolven ajan viimeistään 1600-luvun puolivälistä alkaen. Elisabethin kuoliniäksi ilmoitetaan 53 vuotta 10 kuukautta, minkä mukaan hän oli syntynyt marras- tai joulukuussa 1725. Hän oli siis seitsemän vuotta puolisoaan vanhempi ja avioituessaan jo 30-vuotias.

Heti porvarinoikeudet saatuaan Neppius haastoi Simon Blanckin kämnerioikeuteen koskien vaimonsa palkkarästejä. Elisabeth Blanck oli kanteen mukaan tehnyt 20 vuotta, siis 10-vuotiaasta aina avioitumiseensa asti, palkatta työtä Simon Blanckin verstaassa. Valitettavasti pöytäkirjassa ei kerrota taustaa sille, miksi näin oli käynyt. Hyvä arvaus voisi kuitenkin olla, että Elisabeth oli jäänyt orvoksi ja päätynyt asumaan sukulaisensa Simon Blanckin ja tämän ensimmäisen puolison Valborg Kolkenian (k. 1754) talouteen.

Sovittelussa 26. helmikuuta 1760 päätettiin, että Blanck maksaa Neppiukselle tämän vaimon palkkarästejä 400 kuparitaalaria, joista hän saisi välittömästi 100 kuparitaalaria ja loput 300 kuparitaalaria seuraavien syysmarkkinoiden jälkeen. Sopimus vahvistettiin ”kädenlyönnillä”.

Carl Gustaf Neppiukselle ja Elisabeth Blanckille syntyi vuosien 1756–1769 välisenä aikana kuusi lasta, joista ainoastaan kolmantena 4. lokakuuta 1760 syntynyt Carl Gustaf eli aikuiseksi. Hänestä tuli isänsä tavoin turkkurimestari ja tarkoitus

lienee ollut, että poika jatkaisi isänsä liikettä. Toisin kävi, sillä Carl Gustaf Neppius nuorempi kuoli vain vajaat puolitoista vuotta isänsä jälkeen 13. elokuuta 1791. Hän oli naimaton; kuolinsyynä korkea kuume.

Elisabeth Blanck kuoli keuhkotautiin 6. syyskuuta 1779 ja haudattiin 9. syyskuuta Turun tuomiokirkkoon. Carl Gustaf Neppius vihittiin toiseen avioliittoonsa Lempäälässä 4. marraskuuta 1781 Johanna Kristina von Pfalerin (s. 1746, k. 1810) kanssa. Hänen vanhempansa olivat vänrikki Carl von Pfaler ja Hedvig Eleonora Rutenhielm. Toisesta avioliitosta ei syntynyt lapsia.



Sudennahka. Wikimedia Commons.

Carl Gustaf Neppius kuoli halvaukseen 18. huhtikuuta 1790 ja haudattiin 23. huhtikuuta kaikkien kellojen nelinkertaisella soitolla. Häntä ei enää haudattu kirkkoon, sillä viimeiset vainajat Turun tuomiokirkkoon haudattiin vuonna 1784. Johanna Kristina von Pfalerin toinen puoliso oli Turun linnansaarnaaja Hans Henrik Floman (s. 1752, k. 1799).

Muita Neppiuksia Turussa

Turkkuri Carl Gustaf Neppius ja hänen isotätinsä Katariina Neppia tulivat Turkuun jäädäkseen, mutta heidän lisäkseen muutamat suvun jäsenet asuivat kaupungissa jonkin aikaa jättäen jälkensä asiakirjoihin. Heihin lukeutuu luonnollisesti myös Turussa useita vuosia opiskellut vääpeli Gabriel Neppius, josta kerrottiin edellä.

Samoihin aikoihin Katariinan kanssa Turkuun saapui hänen veljensä Sipi Yrjönpoika (k. 1697), joka kirjoittautui Turun akatemiaan vuonna 1674 nimellä Sigfridus Georgii Nurpilaeus Sahalaxensis, vuodesta 1678 sukunimenä Neppius. Opintojensa lomassa Sigfridus osallistui Turussa tappeluun ja sekaantui häväistyskirjoituksen kirjoittamiseen. Hänet nimitettiin Kangasalan Kuhmalahden kappalaisen apulaiseksi vuonna 1682 ja kappalaiseksi vuonna 1688. Hän asui koko virkakautensa ajan perintötilallaan Hinkkalan eli Kihlalan ratsutilalla. Sigfrid Neppiuksen puoliso oli Maria Bastman (k. 1748). He olivat vääpeli Gabriel Neppiuksen vanhemmat ja turkkuri Carl Gustaf Neppiuksen isovanhemmat.

Ainakin jonkin aikaa 1760-luvun loppupuolella Turussa oleskeli turkkuri Neppiuksen veli, korpraali Fredrik Neppius (s. 1734, k. 1783), joka palveli Leskikuningattaren henkirykmentissä (”Hamiltonin rykmentti”). Fredrik Neppius mainitaan isäksi 23. tammikuuta 1768 aviottomana syntyneelle Fredrik-pojalle. Äiti on hänen ”morsiamensa” Maria Grelsintytär. Harvemmin nämä aviottoman lapsen synnyttäneet ”morsiamet” kelpasivat vaimoksi. Tässäkin tapauksessa varusmestariksi ylennyt Fredrik Neppius solmi 27. joulukuuta 1770 Turussa avioliiton neito Margareta Kymbergin (s. 1739, k. 1806) kanssa.

Napintekijän oppipoikana Turussa oli 1780-luvulla Fabian Adrian Neppius (s. 1764), joka oli varusmestari Johan Henrik Neppiuksen ja Katarina Kymbergin poika. Hänet mainitaan aviottomana 20. toukokuuta 1784 Turussa syntyneen Johanna Gustavan isäksi. Äiti on Fabian Adrianin ”morsian” Hedvig Margaretha Stark. Myöskään heistä ei näytä tulleen avioparia, sillä Hedvig synnytti vuonna 1790 Turussa toisenkin aviottoman lapsen, jonka isää ei mainita. Fabian Adrian katoaa lähteistä kokonaan, eikä hänen myöhemmista vaiheistaan ole tietoa. Nappien valmistus ei ollut kovinkaan tuottoisaa. Turussa toimi tavallisesti yksi, korkeintaan kaksi napintekijää kerralla. Mikäli Fabian Adrian valmistui napintekijän ammattiin, hän saattoi harjoittaa sitä esimerkiksi Tukholmassa, missä markkinat olivat paremmat. Monet Turunkin alueen räätälit ja ompelijat toivat tai tuottivat tarvitsemansa napit Tukholmasta.

Lähteet

Arkistolähteet:

Dahlströmin nimenmukainen- ja topografinen kortisto

Turun henkikirjat vuosilta 1710–1712

Turun, Kuhmalahden ja Hämeenkyrön rippi- ja historiakirjat.

Turun kämnerioikeuden pöytäkirja 8.12.1704

Turun raastuvanoikeuden pöytäkirjat 2.4.1677; 9.7.1688; 3.7.1697; 19.11.1698; 17.1.1711 ja 6.10.1759

Kirjallisuus:

Alhonen, Pentti & Matti Huurre, Pentti Papunen ja Terhi Nallinmaa-Luoto,1983: Hämeenkyrön historia I. Esihistorialliselta ajalta vuoteen 1721. Vammala.

Hausen, Reinhold 1901: Åbo domkyrkans räkenskaper 1634–1700, Helsingfors.

Hästesko, Albert 1907: Åbo domkyrkans räkenskaper 1701–1735, Helsingfors.

Jutikkala, Eino, 1949: Längelmäen historia I. Forssa.

Ranta, Raimo 1975: Turun kaupungin historia 1600–1721 I–II. Turku.

Selinheimo, Vilho 1923: Turun porvariston sukunimiä 1700-luvulla II. Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja. Helsinki.

Toropainen, Veli Pekka 2006: Luettelo Turussa vuosina 1715–25 porvarinoikeudet saaneista kauppiaista ja käsityöläisistä. Genos 4:2006.

Vilkuna, Kustaa H. J. 2005: Viha. Perikato, katkeruus ja kertomus isostavihasta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Historiallisia Tutkimuksia 229. Jyväskylä.

Verkkosivustot:

Adelsvapen-Wiki: Jägerhorn af Storby nr 226 https://www.adelsvapen.com/genealogi/J%C3%A4gerhorn_af_Storby_nr_226. Luettu 30.1.2021

Kotivuori, Yrjö Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Sigfrid Neppius ja Gabriel Neppius. Verkkojulkaisu 2005 <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi>. Luettu 3.2.2021.

Lehtonen, Antti: Längelmäen pitäjää ja Keuruun pyöliä, (nyk. Mänttää) koskevia tuomiokirjapoimintoja http://www.protsv.fi/ths/finne/tuomiokirjapoiminnat/Langelmaentuomiokirjoja.pdf . Luettu 25.1.2021.

Raitio, Raine, 1992: Neppius, Neppenström, Adler-suku https://docplayer.fi/52244044-Raine-raitio-nepptus-neppenstrou-adler-suku.html

Väänänen, Kyösti: Sigfrid Neppius. Turun hiippakunnan paimenmuisto 1554–1721 -verkkojulkaisu. Studia Biographica 9. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2011– . https://kansallisbiografia.fi/paimenmuisto/henkilo/1790 Luettu 3.2.2021

Vaiettu sukulainen

Panu Oksa

Paappani isästä, Jaakosta ei perheessäni tiedetty juuri muuta kuin nimi ja, että hän oli kuollut jo ennen isäni syntymää. Kerrottiin, että Jaakko kuoli ”hämärissä olosuhteissa” Pietarsaaressa, ”tappelussa markkinoilla” epäili Jukka-serkkuni. Tätini mukaan paappa oli joutunut matkustamaan Kurikasta Pietarsaareen nuorena poikana tunnistamaan isänsä ruumiin.

Löytöjä Jaakon elämästä

Meidän sukunimemme oli aikaisemmin ollut ”Tarsia”. Lapsina se kuulosti meistä pojista eksoottiselta ja hienommalta kuin arkinen ”Oksa” ja halusimme tietää asiasta enemmän. Selvisi, että paapan isä oli vaihtanut sen. ”Humalapäissään”, niin kuin isä naureskeli. Mistä Tarsia nimi oli tullut, miksi se oli vaihdettu tai merkitsikö Tarsia sanana jotain, ei tiedetty.

Myöhemmin sitten selvitin, että sanakirjan mukaan tarsia, talsia on kulkemista kuvaava sana. Ensimmäinen Tarsia lienee siis ollut kova tarsimaan ja saanut siitä lisänimensä. Vaimoni Anna-Liisan kanssa nimistä keskustellessamme, hän tiesi kertoa Tarsia nimen liittyvän Kihniöön. Siellä on edelleen parikin Tarsia nimistä taloa. Näihin taloihin aloin nyt ajatuksissani liittää Jaakkoa ja sukujuuriani. Mutta, kuinkas kävikään.

Jaakon osalta asiat alkoivat selvitä, kun työtoverini Jorma Lappalainen 2000-luvulla innostui sukuselvityksistä ja oman sukunsa perattuaan aukoi pyynnöstä kavereidenkin sukujen salaisuuksia. Minäkin pyysin häneltä isäni isänpuolen pimentoon jääneen suvun selvittämistä. Isän äidin, (Aili Oksa o.s. Koskela) suvusta oli jo aiemmin tehty kokonainen kirja (Kari-Matti Piilahti: Seitsemän tytärtä Keuruun Murtomäestä 2005). Paapasta (Väinö Johannes Oksa) Jorma siis aloitti, tämä kun oli ensimmäinen yli sata vuotta aiemmin syntynyt, ja siksi kirkonkirjat löytyivät verkosta.

Lyhyesti kerrottuna lopputulos tästä selvityksestä osoitti isän puolen sukuni olleen talollisia Kurikassa aina 1600-luvulta saakka. Jaakko syntyi 24.7.1862 toiseksi nuorimpana seitsenlapsiseen perheeseen. Jaakon isä Matti Antinpoika s. 24.7.1816, jätti Kurikan Latva-Paavolan talon ja muutti vuonna 1871 seppänä perheineen Kihniön Luomalahteen (tuohon aikaan Kihniö oli osa Parkanoa). Kihniössä perhe asui Kasevan taloa eikä tässä vaiheessa Tarsian taloihin ollut siis mitään sukusiteitä.

Tämä riitti silloin, mutta arvoituksia jäi: miksi Tarsia nimi oli suvussa ollut ja miksi Jaakosta ei kerrottu suvussa? Selvittely jatkui Jorman kanssa eläkkeelle jäätyämme vasta vuoden 2020 kesällä, kun kysyin häneltä mahdollisuutta Jaakon kohtalon tutkimiseen. Jorma oli ollut jo vuosia oman sukuseuransa Lappalaisten suvun ja myös Tampereen seudun sukututkimusseuran puheenjohtaja ja arvostettu sukututkija. Niinpä jo ensimmäisen sähköpostini vastaukseen Jorma liitti melkoisen määrän tietoa Jaakosta ja lisää löytyi muutamassa viikossa. Erityisen kiinnostaviksi osoittautuivat lehtileikkeet, joita Kansalliskirjaston sähköisestä palvelusta on nykyään saatavissa.

Jaakko otti nimen Oksa käyttöönsä 12.10.1899 ilmoituksella Suupohjan Kaiku -lehdessä (14.10.1899). Aikaisempi nimi oli Tarsia, joka tarttui mukaan Kihniöstä. Ilmeisesti Jaakko työskenteli Tarsian talossa ja siten tuli merkittyä kirkonkirjoihin talon alle. Kihniöönhän Jaakko oli tullut poikana perheensä mukana, vanhempien siskojen jäädessä Pohjanmaalle. Isä Matti kuoli melko pian Kihniössä ja myös Jaakon vanhemmat veljet kuolivat siellä naimattomina.

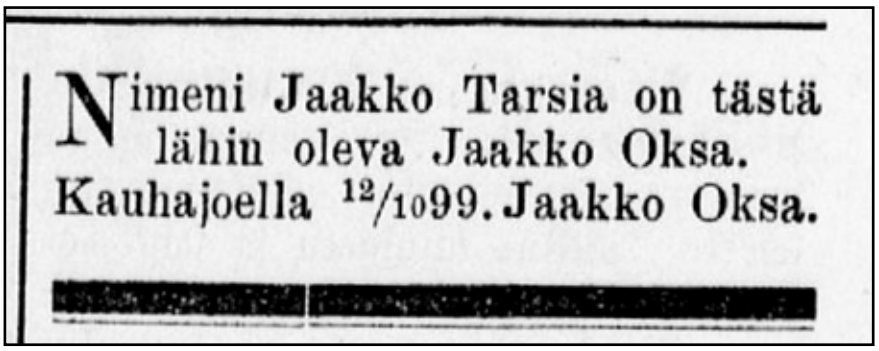
Nimeni Jaakko Tarsia on tästä lähin oleva Jaakko Oksa.
Kauhajoella 12/1099. Jaakko Oksa.

Suupohjan Kaiku -lehti 14.10.1899

Kihniöstä Jaakko muutti poikamiehenä takaisin Pohjanmaalle ja avioitui Josefiina Matintyttären (s. 9.10.1866) kanssa. Lapsia syntyi kolme, Lempi Maria 1890, Toivo Mattias 1892 nuorim-pana Väinö Johannes vuonna 1899. Jaakko työskenteli Kihniön jälkeen Kurikassa, Jalasjärvellä ja Kauhajoella.

Kauhajoen Panulassa Jaakko toimi leipurina. Kirkonkirjassa Kauhajoki Panula 1905–1915 Jaakon leipuriperhe on otsikon ”Irtolaiset” alla. Jorman mukaan tuota irtolainen-termiä kirkonkirjoissa käytetään aika holtittomasti. Jossakin toisessa seurakunnassa olisi voinut olla terminä: itsellinen, loinen, löysä, joutolainen, kylänloppulainen yms. Kyse oli ihmisistä, joilla ei ollut pysyvää työsuhdetta vaan työskentelivät tilapäistöiden tekijöitä ja asuivat vuokralla. Edellisessä rippikirjassa Jaakko oli vain Panulan kylän leipuri. Kirkonkirjan tiedon mukaan Jaakko muutti vaimonsa ja nuorimman lapsen Väinö Johanneksen kanssa Kauhajoelta Pietarsaareen syksyllä 1911. Lempi ja Toivo olivat palanneet jo 1907 Kurikkaan.

Jaakko Oksan vaiheita Pietarsaaressa

Pietarsaaressa Jaakon ammattinimike oli puutyömies. Hän oli Pietarsaaren Työväenyhdistyksen aktiivi ja toimi mm. Pietarsaaren Työläisten Osuusruokalan hallituksessa. Lehtitiedon mukaan (Vapaa Sana 24.3.1916) kuolema kohtasi Jaakon äkillisesti illalla 23.3.1916 merikapteeni Strömin pihalla. Kuolinsyyksi arveltiin sydänhalvausta. Luonnehdintana Jaakosta uutisessa kerrottiin: ”Vainaja, joka oli iältään noin 50-vuotias, oli luonteeltaan hilpeä, kuului järjestyneeseen työväkeen ja otti osaa toimintaan.”

Pari päivää myöhemmin lehdestä löytyi uutisointi Pietarsaaren työväenyhdistyksen johtokunnan kokouksesta, jossa se päätti ottaa yhdistyksen puolelta osaa Jaakon hautaukseen. Hautaus olikin varsin näyttävä. ”Vapaa Sana” lehden uutisesta 3.4.1916 suora lainaus:

”Puoluetoverien hautaus. Viime sunnuntaina kätkettiin haudan poveen Pietarsaaressa metallityöm. Alf. Häkkinen ja puutyöm. Jaakko Oksa. Harsoihin verhotuin lipuin lähdettiin t.y n talolta klo 2 p. uudelle hautausmaalle. Täällä laskettiin toverit yhteiseen hautaan. Haudalla puhuivat toverit O. Elfwing ja R. Suosalo. J. Wikman lausui runon. T. y:n soittokunta soitti useita kappaleita. Niinikään lauloi yhdistyksen kuoro. Vainajia saattoi viimeiseen lepoonsa useihin satoihin nouseva toverijoukko. Kunnon toverit, rauha tomuillenne.”

Mikä aiheutti Jaakon Pietarsaaren vaiheiden salaamisen? Pohdimme Jorman kanssa olisiko nyt selvinneissä tiedoissa selitystä sille, että Jaakosta on suvussamme vaiettu. Rikollisuutta takana ei näytä olleen, mutta oliko jotain mitä vaimo ja lapset häpesivät?

Johtuiko salailu poliittisista syistä?

Eihän Jaakko tiettävästi tehnyt mitään häpeällistä tai salattavaa nykypäivän näkökulmasta arvioituna. Hän muutti vuonna 1911 Pietarsaareen vaimonsa ja nuorimman lapsensa eli paappani kanssa. Työskenteli siellä puutyöläisenä ja todennäköisesti sosialidemokraattisen puolueen aktiivijäsen. Hän kuoli maaliskuussa 1916 sydänkohtaukseen ja sai komeat työväenyhdistyksen järjestämät hautajaiset. Tämä lienee ollut esim. lapualaisaikaan Kurikassa se häpeällinen tai salattava asia.

Kansalaissotaan johtava kehitys oli käynnissä, joten valkoisten ja punaisten rintamalinjat alkoivat olla jyrkkiä. Poika Väinö Johannes oli vain muutamaa vuotta myöhemmin valkoisten eteläpohjalaisten joukoissa vapauttamassa Tamperetta, kapteeni talvisodassa ja työikänsä menestyvä kauppias. Jaakon kuollessa vuonna 1916 Väinö oli 16-vuotias ja ilmeisesti jo äitinsä kanssa Kurikassa, koskapa Liisa-tätini kertoman mukaan meni

tosiaan Pietarsaareen isänsä ruumista tunnistamaan.

Mutta ei se sosiaalidemokratia niin kauhean hävettävää enää paria polvea myöhemmin ollut. Jaakon pojanpoika, isämme Olavi oli SDP:en jäsen toimiessaan Kuopion kaupunginjohtajana 1970 ja 80-luvuilla.

Kuka oli H.U.?

Tämän jälkeen selasin kuitenkin lehtiä lisää, koska Jaakon vaimoa tai perhettä ei ollut mainittu uutisten yhteydessä lainkaan. Ja yllätyksenä löysin Vapaa Sana lehdestä hautajaissunnuntaita seuraavana maanantaina etusivun ilmoituksen:

”Sydämelliset kiitokset lausun kaikille niille henkilöille, jotka saattoivat Jaakko Oksaa viimeiseen lepoonsa. Pietarsaaressa. H. U”

Oliko Jaakolla sittenkin naisystävä? Pietarsaaren henkikirjasta vuodelta 1915 lopulta löytyi Jaakon osoite. Hän asui osoitteessa Jaakonkatu 13. Vuoden 1914 kartan mukaan se on Jaakonkadun ja Laivurinkadun kulmassa kuuluisalla Skatan puutaloalueella. Siinä on vieläkin pystyssä keltainen iso puutalo. Talossa asui tuolloin monta perhettä ja myös useita ’sinkkuja’. Jaakolla ei näy vaimoa ja lapsia. Mutta aivan hänen alapuolellaan lukee: Hilda Uggeldahl. Hilda oli muutama vuosi aiemmin leskeksi jäänyt kultasepänsällin vaimo. Hän oli syntynyt v. 1877 Västanfjärdistä nimellä Hilda Ottiliana Sjöblom. Hilda oli asunut aiemmin miehensä kanssa Tampereella. Missähän oli Jaakon vaimo Josefina tuolloin? Hän ei näytä ainakaan kuolleen Pietarsaaressa. Hän lienee jo muuttanut takaisin Kurikkaan? Mutta jos Jaakko ja Hilda asuivat vihkimättömänä parina, niin siinäkin on yksi Kurikassa salattava asia.

Jostain syystä Jaakko siis asui Pietarsaaressa viimeiset aikansa ilman perhettä. Eron syy ja myöhempi Jaakon elämästä vaikeneminen jää arvailujen varaan. Eroavilla poliittisilla mielipiteillä oli varmasti vaikutusta, mutta olisiko se rikkonut aviopuolisoiden välejä? Jaakon äkkikuolemasta kertovassa Vapaan Sanan lehtiuutisessa Jaakkoa kuvattiin ”luonteeltaan hilpeäksi”. Tätä enempää emme Jaakosta saaneet selville, mutta ehkäpä Jaakossa oli hilpeyden lisäksi muitakin piirteitä, jotka olivat saaneet Josefiinan ja Väinön jättämään hänet ja muuttamaan Kurikkaan.

Lähde:

Historiallinen sanomalehtiarkisto. https://digi.kansalliskirjasto.fi/search?formats=NEWSPAPER

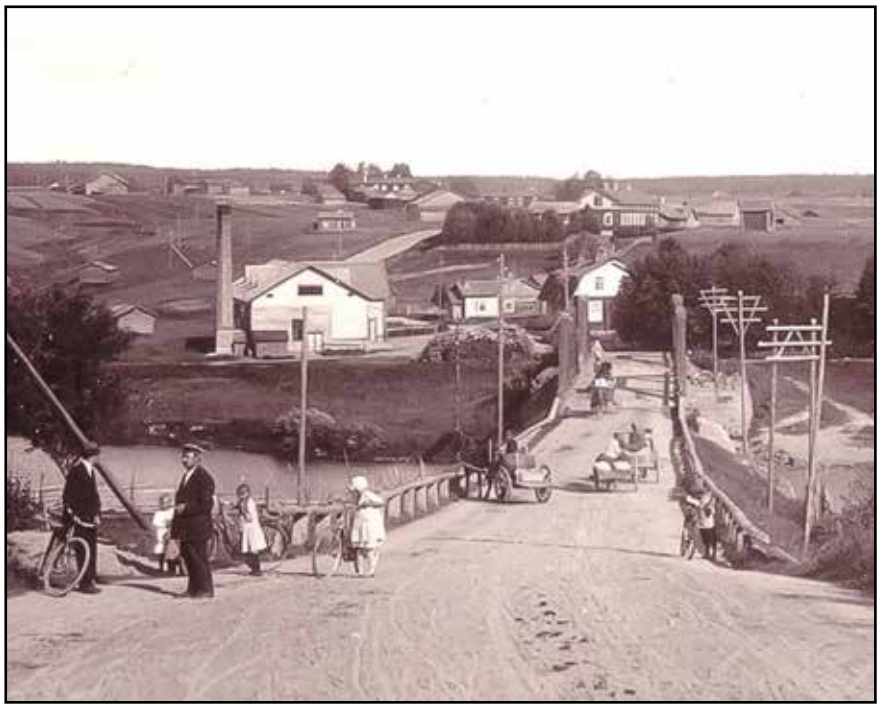

Kurikan kylänraitti 1900-luvun alussa, kuva Kurikka Seura

Kirkonkirjojen alkuperäiskuvaukset Tampereella

Tampereen seudun sukututkimusseura on tehnyt yhteistyötä Tampereen seurakuntayhtymän, Suomen sukuhistoriallisen seuran (SSHY) ja Tampereen yliopiston kanssa. Valokuvasimme seurakuntien keskusarkistossa alkuperäisiä kirkonkirjoja vuosina 2018–2019. Käytössämme oli SSHY:n kaksi kuvausasemaa. Valokuvaamiseen osallistui 7 vapaaehtoista yksin tai pareittain.

Kuvasimme Tampereen tuomiokirkkoseurakunnan, Messukylän ja Teiskon seurakuntien keskusarkistossa olevan kirkonarkiston vuoteen 1917 saakka ja kuolleiden luettelot vuoteen 1967 saakka. Lisäksi kuvasimme ”uusien” seurakuntien Tampereen Aitolahden, Harjun, Härmälän, Kalevan, Pyynikin, Viinikan ja ruotsalaisen seurakunnan kuolleiden luettelot vuoteen 1967 saakka. Keväällä 2019 kuvattiin kirkonkirjoja vuoteen 1918 ja kuolleiden luetteloita vuoteen 1968 saakka. Suuri osa vanhemmista kirkonkirjoista oli siirretty Kansallisarkiston Hämeenlinnan toimipisteeseen.

Tampereen ruotsalainen seurakunta (Tammerfors svenska församling) aloitti toimintansa 1.5.1926 ja Tampereen Härmälän, Kalevan, Pyynikin sekä Viinikan seurakunnat 1.1.1953 erillään tuomiokirkkoseurakunnasta. Tampereen Harjun seurakunta aloitti toimintansa 1.1.1937 ja Tampereen Aitolahden seurakunta 1.1.1966. Messukylän seurakunnasta tuli Tampereen Messukylän seurakunta vuoden 1948 alusta. Tampereen Messukylän seurakunnan kuolleet löytyvät SSHY:n kuvatietokannassa Messukylän seurakunnasta.

Saimme kuvata vain 100 vuotta vanhaa materiaalia. Kuolleiden osalta raja oli 50 vuotta. Tästä johtuen kuvatut rippikirjat päättyvät vuoteen 1907 tai 1909. Messukylän, Teiskon ja Tampereen tuomiokirkkoseurakunnan seuraavat rippikirjat päättyvät vuoteen 1920.

Arkistoyksiöitä on 226 ja



kuvia yli 94000. Arkistoyksiköihin tehtiin hakemistot paria lukuun ottamatta. Palvelinongelmasta johtuen kuvia ei saatu heti nähtäville. Rippikirjat, syntyneet, vihityt ja kuolleet saatiin katsottaviksi SSHY:n jäsensivuilla alkutalvesta 2020. Muu aineisto tuli kuvatietokantaan keväällä ja kesällä 2021.

Erityisesti halutaan mainita nimellä Asiakirjat olevat arkistoyksiköt. Niitä kannattaa katsoa jokaisen yksikön osalta. Sieltä löytyy mm. kaatuneiden ja kuolleeksi julistettujen luetteloita, seurakuntiin tulleita kuolinilmoituksia myös ulkomailta, aviokuulutusten liitteitä, kastetodistuksia, rikos- ja irtolaisrekistereitä, rokotuspäiväkirjoja ym. Kattavat hakemistot helpottavat tietojen etsintää.

Kirkonkirjojen lisäksi arkistosta löytyi Jalmari Finnen kokoelmat, joissa on lueteltu aakkosjärjestyksessä Tampereen asukkaat vuosilta 1779–1850 perheet omilla lehdillään. Finnen kokoelma käsittää 14000 henkilöä ja 3300 kuvaa. Kokoelman lopussa on pätkiä sukututkimuksista tai niiden luonnoksista. Finne luovutti kokoelmansa Tampereen kirkkokansliassa seurakunnan viranomaisille 6.8.1926. Kokoelmasta ja sen luovutuksesta voi lukea Aamulehdestä 7.8.1926 sivulta 2. Finnen kokoelma löytyy SSHY:n kuvatietokannasta kohdasta Yksityisarkistot.

Tampereen seudun sukututkimusseura kiittää yhteistyökumppaneita hyvästä yhteistyöstä ja toivoo yhteistyön jatkuvan siten, että saadaan kuvattua vuoteen 1920 päättyvät rippikirjat, joita on 15 nidettä (Tampere 12, Messukylä 1 ja Teisko 2), sekä tehdä täydennyskuvauksia muihin kirkonkirjoihin. Seuran jäsenille toivomme antoisia hetkiä alkuperäiskuvaustemme parissa.

Teksti Marja-Leena Viilo
Kuva Heikki Nurmi

Isoviha ja Jacob

Anna-Maija Niskanen

Suuren Pohjan sodan (1700–1721) aikana venäläiset miehittivät Ruotsiin kuuluneen Suomen. Alkoi kansaa rasittanut kausi, jolloin venäläiset keräsivät veroja, vaativat kuljetuksia, majoitusta ja muonitusta sekä ottivat sotavangeiksi myös siviilejä. Isonvihan aika kesti vuodesta 1713 aina sodan päättäneeseen Uudenkaupungin rauhaan vuonna 1721. Sodan lisäksi koettelivat maata kato vuosina 1704–1709 ja ruttosyksy vuonna 1710. Siviiliväestön kärsimyksistä on jonkin verran tietoa, mutta sotilashenkilöiden elämästä on jäänyt yksityiskohtaisempia merkintöjä aikakirjoihin ajalta, jolloin kuulat vinkuivat, miekat kalisivat ja joukot marssivat maassamme, ajalta, jolloin kylät tyhjenivät asukkaiden paetessa piilopirtteihin kasakoita peläten.

Pappissuvun poika Savosta

Esi-isäni Jacob Hoffrénin tarkka syntymävuosi ei ole selvillä. Hänen oletetaan syntyneen joko vuonna 1683 tai vuonna 1690 Iisalmessa. Hänen isänsä Henricus Hoffrén/Hoffrenius (s. n. 1653 Sotkamo, k. 28.12.1718 Kuopio, Tavinsalmi) toimi vuosina 1678–1692 Iisalmen kappalaisena ja vuodesta 1692 alkaen Kuopion kirkkoherrana ja kuoli kesken hautajaisten Isonvihan aikana. Jacobin äiti Christina Lyra (s. n. 1658 Iisalmi, k. 23.6.1730 Kuopio) oli myös papillista sukua. Hänen isänsä Henrik Lyra (s. n. 1618 Hauho, k. n. 1664 Pieksämäki) oli Pieksämäen kappalainen vuosina 1644–1656 ja Pieksämäen kirkkoherra vuodesta 1656 kuolemaansa saakka.

Jacob Hoffrénilla oli yksi sisar ja viisi veljeä: Petter/Petrus (s. 6.1.1676 Iisalmi, k. 8.5.1756 Kangasniemi), Elisabet (s. n. 1678 Iisalmi, k. 1733 Kuopio), Henrik (s. n. 1683 Iisalmi, k. 1.3.1759 Kuopio, Toivala), Johan (s. n. 1685 Iisalmi, k. 4.1.1760 Kuopio, Haminanlahti), Gustaf (s. 6.11.1691 Iisalmi, k.1.3.1759 Kuopio) ja Abraham (s. n. 1695 Kuopio, k.19.6.1755 Leppävirta). Kaikki pojat suorittivat ylioppilastutkinnon ja kaksi pojista, Petter ja Gustaf, opiskelivat yliopistossa ja suorittivat pappistutkinnon. Myös Abraham-veli opiskeli sekä Turun, että Upsalan yliopistoissa.

Sotilasuralle

Hoffrénin pojista kaksi, Johan ja Jacob, suuntasivat sotilasuralle ja myös pappisveljet Petter ja Gustaf toimivat Savon ja Savonlinnan läänin jalkaväkirykmentin pastoreina, Petter Hoffrén rykmentinpastorina vuosina 1722–1737 hoidettuaan sitä ennen isänsä kuoltua tämän virkaa Kuopion vt. kirkkoherrana Isonvihan aikana vuosina 1718–1722 ja Gustaf pataljoonansaarnaajana noin v. 1724.

Suuren Pohjan sodan alettua Suomen värvätyt ja ruotujakoiset rykmentit oli komennettu Baltiaan ja Suomen alueelle sijoitettaviksi joukoiksi perustettiin väliaikaisia kaksikas-, kolmikas- ja viisikäskomppanioita. Hoffrénin poikien lisäksi liittyi armeijan riveihin poikia myös muista savolaisista pappisperheistä kuten esim. Wirilander, Brotherus, lthimaeus, Lyra ja Mollerus.

Jacob aloitti sotilasuransa everstiluutnantti Alexander Pereswetoff-Morathin komentaman Savon ja Savonlinnan läänin kaksikas- eli kaksinnusjalkaväkipataljoonan katselmuskirjurina 15.5.1708. Pataljoonan tehtävänä oli suojata itärajaa sijoitettuna Viipuriin, josta se teki vuonna 1708 retken Nevajoelle ja Inkeriin. Seuraavana vuonna Jacob Hoffrén siirtyi kapteeni

Joachim Georg Ganschoun neljänteen komppaniaan (Kuopio, Leppävirta) ylennettynä vuonna 1709 lippumieheksi ja hän oli siinä virassa edelleen Viipurissa venäläisen yliamiraali Feodor Apraksinin piiritysarmeijan ilmestyessä Kronstadtista jäitä pitkin paikalle 21.3.1710. Viipurin läänin maaherra, suomalaisten joukkojen ylipäälliköksi nimitetty kenraaliluutnantti Georg Lybecker, perääntyi Kymijoelle ja Viipurin puolustus jäi linnoituksen komendantin, eversti Zacharias Aminoffin tehtäväksi. Hän kuitenkin sairastui ja uudeksi komendantiksi ja Viipurin kasinnusjalkaväkipataljoonan komentajaksi nimitettiin eversti Magnus Stiernstråle, joka vastasi puolustuksesta n. 5000 miehen vahvuisen varusväen voimin. Savon ja Savonlinnan läänin kaksinnusjalkaväkipataljoonasta kaatuivat piirityksen aikana mm. sen komentaja everstiluutnantti Alexander Pereswetoff-Morath ja luutnantti Abraham Jack - hänkin etäinen sukulaiseni. Jacob haavoittui ja hänet evakuoitiin eräiden muiden haavoittuneiden kanssa laivalla Helsinkiin, joten hän pelastui viime hetkellä sotavankeudelta, johon kaupungin varusväki joutui Viipurin antauduttua kesäkuussa 1710.

Vammoistaan toivuttuaan Jacob Hoffrén komennettiin eversti Johan Stiernschantzin komentamaan Kuninkaalliseen Savon ja Savonlinnan läänin jalkaväkirykmenttiin, joka oli perustettu uudelleen Riiassa palvelleen ja Neumündessä vuonna 1710 vangiksi joutuneen rykmentin tilalle kenraaliluutnantti Carl Nierothin tultua nimitetyksi Suomen joukkojen komentajaksi. Siirtyessään vakinaiseen rykmenttiin Jacob ylennettiin kersantiksi.

Tammikuussa 1711 Jacob sai ylennyksen kenttävääpeliksi Kuopion komppaniaan ja osallistui useisiin taisteluihin mm. Käkisalmessa, Kirvun Hannukkalassa ja Savonlinnan seudulla Koiterlahdessa joukkojen marssiessa kohti Viipuria. Nierothin tavoitteena oli Viipurin takaisinvaltaaminen, mikä ei kuitenkaan onnistunut johtuen ehkä siitä, että Nieroth kuoli vuonna 1712 ja Lybecker nimitettiin uudelleen ylipäälliköksi.

Vuonna 1712 rykmentti marssi Iitin Kelttiin ja Pyhtään Hirvikoskelle, jossa se taisteli venäläisiä vastaan. Joukot asettuivat Joutsenoon, josta Jacob Hoffrén osallistui tiedusteluretkille aina Laatokan Mantsinsaarelle asti.

Seuraavan kahden vuoden aikana (1713–1714) venäläiset miehittivät pääosan Suomea, alkoi Isonvihan aika. Jacob Hoffrénin komppania osallistui taisteluihin Porvoossa, Karjaan Maasillalla ja Pälkäneen Kostianvirralla, missä komppania lyötiin hajalle. Hävityn Kostianvirran taistelun (6.10.1713) jälkeen Jacob Hoffrén ylennettiin vänrikiksi 28.10.1713 Puumalan komppaniaan ja hänelle määrättiin virkataloksi vänrikinpuustelli Keino Mikkelin Heinälahdella (28.10.1713–10.2.1718). Carl Gustaf Armfelt oli määrätty suomalaisten joukkojen päälliköksi vuonna 1713 ja hän kärsi helmikuussa 1714 tappion Isonkyrön Napuen taistelussa, jossa yli puolet sotilaista kaatui tai haavoittui. Tappion ja hajaannuksen jälkeen armeijan rippeet siirrettiin Ruotsiin

Ruotsia suojaamassa ja Armfeltin Norjan retkellä

Myös vänrikki Jacob Hoffrén siirtyi Ruotsin puolelle, jossa hänen palveluspaikkansa oli aluksi Uumajan seutu. Savon rykmentin päätehtävä oli valvoa Merenkurkkua ja estää vihollisen pääsy Ruotsiin vuosina 1714–1718. Helmikuussa 1718 Jacob Hoffrén ylennettiin luutnantiksi Puumalan komppaniaan virkatalonaan Veberilä Pielavedellä (28.2.1718–23.10.1718) ja 23.10.1718 hänet nimitettiin rykmentin adjutantiksi. Uudeksi virkataloksi hänelle määrättiin Säämingin Pihlajaniemi (10.12.1718–18.3.1721).

Vuonna 1718 lähti kuningas Kaarle XII valloitusretkelle Norjaan. Hän kuoli päähän osuneeseen luotiin Fredrikshaldin linnoituksen piirityksessä 30.11.1718. Kenraaliluutnantti Carl Gustaf Armfeltin johtama Suomen armeija (n. 5000 miestä) osana ruotsalais-suomalaisia joukkoja oli samaan aikaan komennettu valloittamaan Trondheimia ja sen jälkeen liittymään kuninkaan joukkoihin. Armfeltin johtamat joukot perääntyivät loppuvuodesta 1718 Norjan tuntureilla, kun puhkesi lumimyrsky ja noin puolet miehistä menehtyi. Luutnantti Jacob Hoffrén jätettiin Duvedin kylään muiden peräytyessä käskynään palata etsimään tuntureille jääneitä miehiä ja rykmentin tavaroita. Hän löysi sairaita ja paleltuneita, menetti hevosensa ja kärsi sekä kylmää että nälkää. Jacob Hoffrén kuitenkin selvisi tästä retkestä ja palasi Pohjanlahden länsirannikkoa puolustaviin suomalaisjoukkoihin.

Seuraavana vuonna luutnantti Jacob Hoffrén määrät-

tiin kouluttamaan siviiliväestöä Medelpadiin venäläisten valloitusyrityksen varalta. Venäläiset onnistuivatkin valloittamaan osia Pohjois-Ruotsista, mutta eteneminen etelään ei heiltä onnistunut.

Uudenkaupungin rauha ja sotilasuran loppu

Uudenkaupungin rauha allekirjoitettiin elokuussa 1721. Se lopetti suuren Pohjan sodan ja myös Suomen miehityksen. Rauhansopimuksen aikaan Savon rykmentin Puumalan komppania oli vain tynkä, sillä sen 129 ruodusta ainoastaan 33:ssa oli pääkatselmusrullaan kirjattu sotamies. Rullan yhteenvedossa on kuitenkin vain 31 sotilasta merkitty läsnäolevaksi. Rullassa on merkintä, jonka mukaan Puumalan komppanian sotamies n:o 45 Petter Heikkinen oli sairaana ja n:o 35 Olof Kotilainen kuoli 11.1.1721 miekanpistoon, joka oli saatu Jättendalin tappelussa. Tiedot tästä tappelusta pääkatselmusrullassa ovat erittäin niukat. Arestiin oli 18.3.1721 laitettu luutnantti Jacob Hoffrén, kersantti Abraham Elg, lippumies Matts Löfvegren, sotamies n:o 10 Ivar Auvinen, sotamies n:o 12 Henrik Huikari ja sotamies n:o 14 Lars Killinen. Jättendalin kuolleiden ja haudattujen luettelossa on merkintä, että 2.4. haudattiin Savon rykmentin sotamies Oloff Cotilla, joka oli kuollut tämän oman luutnantin, Jacob Hoffrénin, miekanpistoon. Luutnantti Jacob Hoffrén sai erokirjeen kuninkaalta 25.10. 1721. Kuninkaallinen Savon ja Savonlinnan läänin jalkaväkirykmentti, jonka ruotuja oli täydennetty lopetetun Länsi-Göötanmaan kolmikas- ja viisikäsrykmentin ratsumiehillä, palasi vuoden 1721 lopulla Suomeen, jolloin myös veli henkirykmentin luutnantti Johan Hoffrén sai erokirjeen.

Liikaa upseereja

Uudenkaupungin rauhan jälkeen lopetettiin väliaikaiset kaksikas-, kolmikas- ja viisikäsrykmentit joiden upseerit ja noin 1000 sotavankeudesta palannutta upseeria odottivat saavansa jakopalkkaisen upseerinviran vakinaisista rykmenteistä ja puustellin asunnokseen. Ruotsin säätyvaltiopäivät asettivat valiokunnan, sijoitteludeputaation (placeringsdeputationen), vuonna 1723 valmistelemaan upseerien sijoittumista virkoihin. Ongelmana oli, että virkoja ei ollut riittävästi ja valiokunnalla oli myös vaikeuksia päättää mitä oli otettava huomioon virkojen jaossa. Kuninkaallinen Majesteetti vahvisti sijoitteludeputaation ehdotukset 26.8.1723, joissa määrättiin, että etusijalla jakopalkkaisiin virkoihin olivat ne, joilla oli eniten palvelusaikaa (sotavankeus mukaan lukien) ja jotka olivat seuraavana ylennysvuorossa. Tämä suosi aatelisia, joita 1700-luvun alussa oli suurin osa upseereista jotka nyt olivat palanneet sotavankeudesta. Tästä taas oli seurauksena, että moni suuren Pohjan sodan aikana armeijaan liittynyt upseeri sai erokiririjeen ja vuoden palkan. Kehitettiin myös järjestely, jossa upseeri pääsi anomuksesta varrontavirkaan eli ekspektantiksi odottamaan vapautuvaa virkaa puolelle palkalle. Siltikään virkoja ei ollut tarpeeksi ja moni upseeri joutui eroamaan tai tyytymään aliupseerin/alempiarvoisen upseerin virkaan.

Viipurin linnanpäälliköksi vuonna 1710 nimitetty eversti

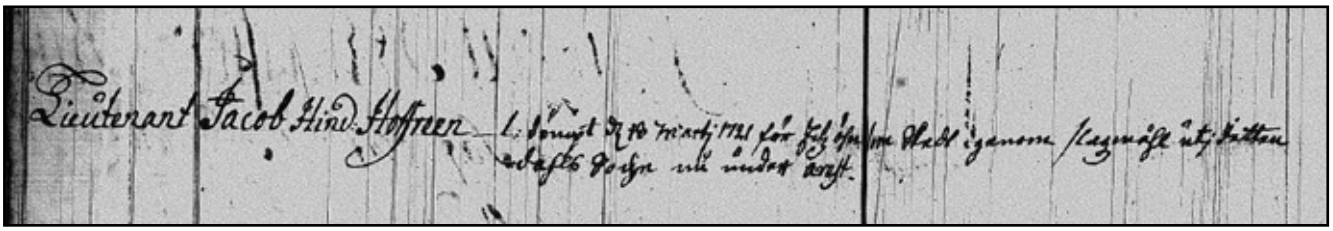

Luutnantti Jacob Hind: Hoffreen - dömpt den 18 Marti för Edsöhre som siede igenom slagmåhl uti Jättendahs Sochn nu under arrest – tuomittu 18. maaliskuuta valanrikkomisesta joka tapahtui tappelussa Jättendalin pitäjässä nyt arestissa.

Merkintä kapteeni Conrad von Creutleinin komentaman Puumalan komppanian pääkatselmusrullassa, joka on laadittu Gävlessä, Ruotsissa 21. syyskuuta vuonna 1721. Kuva: Riksarkivet, Ruotsi



Jalkaväen upseerin miekka 1700-luvun alusta. Kuva: Armémuseum, Ruotsi. (CC BY 4.0)

Magnus Stiernstråle palasi sotavankeudesta Venäjältä ja hänet nimitettiin vuonna 1724 Savon prikaatin komentajaksi. Myös muut sotavankeudesta vapautetut upseerit alkoivat palata kotimaan virkoihin. Puumalan komppanian luutnantin virassa Jacob Hoffrénin jälkeen oli ensin kapteeni Petter Beckbourgh. Hänen jälkeensä tuli virkaan 15.5.1722 luutnantti Henrik Johan Tawast, joka oli tullut vapaaehtoisena Savon ja Savonlinnan läänin kahdennusjalkaväkirykmenttiin vuonna 1702, jossa oli kohonnut kenttävääpeliksi ja joutunut sotavangiksi Viipurissa 1710. Hän oli paennut vankeudesta ja hänet ylennettiin luutnantiksi Savon ja Savonlinnan läänin jalkaväkirykmenttiin joulukuussa 1710. Hän jäi uudelleen vangiksi Napuen taistelussa 19.2.1714.

Vuoden 1731 pääkatselmusrullassa on Puumalan komppanian luutnantiksi merkitty kapteeni Joachim von Köhnningstedt, samaan aikaan Jacob Hoffrénin kanssa Viipurissa palvellut Savon ja Savonlinnan läänin kaksinnusjoukkojen luutnantti, joka jäi Viipurin antauduttua sotavangiksi.

Jacobin oleskelu Ruotsissa jatkui vielä armeijasta erottamisen jälkeen. Hän kirjoitti virka-anomuksen vuonna 1723 sijoitteludeputaatiolle, memoraalin, jossa hän pyysi päästä virkalistalle odottamaan vapautuvia vakansseja. Hänet myös asetettiin 31.12.1723 ekspektantiksi Pohjanmaan rykmenttiin. Suomessa oli 80 ekspektanttia odottamassa pääsyä virkoihin, joista he joutuivat kilpailemaan oman rykmentin ylenemisvuorossa olevien miesten kanssa.

Jacobin perhe ja paluu Suomeen

Ramstan pitäjässä Ruotsissa kastettiin 28.4. 1724 luutnantti Jacob Hoffrénin ja hänen vaimonsa Maria Eleonora Stierncreutzin poika, Jakob Henrik Hoffrén. Maria Eleonora oli jäänyt leskeksi ensimmäisen aviomiehensä Engelhardt/Eilhardt Mentzerin kuoltua. Engelhardt Menzer on ruotsalaisessa lähteessä Adelsvapen.com merkitty luutnantiksi, mutta hänen joukko-osastonsa tai edes syntymä- tai kuolinaikansa ei ole tiedossa. Maria Eleonoran ensimmäisestä avioliitosta syntynyt poika Jacob Eilhardt Mentzer kastettiin Pohjanmaalla, Vöyrillä 3.4. ilmeisesti vuonna 1704. Mustista kirjoista kopioituna on vanhemmiksi merkitty mest. Mentzer ja fru Stierncreutz. Jalosukuisen Maria Eleonoran (s. 1686 Janakkala, Kernaala, k. 14.3.1754 Maaninka, Tavinsalmi) vanhemmat olivat Karjalan rakuunarykmentin majuri Jacob Abraham Stierncreutz (s. n. 1637, k. 1714 Vähäkyrö) ja hänen toinen vaimonsa, liivinmaalainen Gertrud von Lode (k. 16.8.1706).

Vuonna 1724 Jacob ja Maria Eleonora olivat Ruotsissa vastasyntyneen poikansa kanssa. Vanhemmat eivät olleet enää nuoria vaan noin 40-vuotiaita. He palasivat Suomeen ilmeisesti 1720-luvun loppupuolella. Kuopion maalaiskunnan rippikirjassa heidät on merkitty Tavinsalmen kylän Hoffrénin suvun perintötaloon, josta he ovat käyneet ehtoollisella 1.3.1731.

Karoliiniupseerista talonpojaksi

Jacobin paluu kotiin Tavinsalmelle ei ollut aivan mutkatonta. Maatila, jonka hänen isänsä oli ostanut vuonna 1707, oli isän kuoleman (28.12.1718) jälkeen perikunnan omistuksessa jakamattomana. Jacobin veli Henrik, Kuopion nimismies (1706–1730), asui talollisena Toivalan kylässä vaimonsa Elisabet Paldaniuksen ja lastensa kanssa. Veli Petter toimi rykmentinpastorina vuoteen 1737 asti, jonka jälkeen hän siirtyi siviilivirkaan Kangasniemen kirkkoherraksi.

Johan-veli oli lunastanut haltuunsa autiotilan Haminanlahden kylästä Kuopiosta saatuaan eron rykmentistään ja palattuaan Ruotsista. Pataljoonansaarnaajana toiminut veli Gustaf oli kuollut naimattomana kesällä 1724. Veli Abraham oli opiskellut yliopistossa, mutta ei koskaan suorittanut pappistutkintoa vaan palasi isänsä kuoleman jälkeen Tavinsalmelle.

Kun Jacob perheineen palasi Tavinsalmelle asui Hoffrénien maatilalla äiti Christina Lyra, veli Abraham perheineen ja leskeksi jäänyt sisar Elisabet. Elisabet oli avioitunut isänsä apulaisena vuodesta 1696 toimineen Matthias Molleniuksen kanssa, joka toimi myöhemmin Karjalan ratsuväkirykmentin pastorina Isonvihan aikana. Hän päätyi venäläisten sotavankina Moskovaan, jossa kuoli viimeistään vuonna 1724. Myös Elisabet kuoli Tavinsalmella vuonna 1733.

Vuonna 1732 Jacob Hoffrénille myönnettiin eläke maksettavaksi Vadstenan sotamieshuoneelta. Eläke oli 40 taaleria ja vastasi 40 % jakopalkkaisen luutnantin vuosituloista vuoden 1680 rahan arvon mukaan, mutta sodan jälkeen taalerin 50 % alentuneen arvon myötä paljon vähemmän.

Hoffrénin sisarusten keskeken syntyi riitoja perinnön jaosta ja ne selvitettiin vasta käräjillä. Tila siirtyi lopulta vuonna 1937 Jacobille ja hän joutui lunastamaan muiden perintöosuudet. Samana vuonna veli Abraham valittiin lukkariksi Leppävirralle. Karoliiniupseeri Jacob Hoffrénista tuli siis talollinen, joka ansaitsi elatuksensa maata viljelemällä.

Elämää Isonvihan jälkeen

Jacobin vaimo Maria Eleonora kuoli 14.3.1754 ja tila siirtyi myös Jacobin kuoltua 14.7.1760 heidän Ramstassa syntyneelle pojalleen Jacob Henrikille, josta tuli suurperheen isä ja Maaningan Hoffrénien sukuhaaran kantaisä. Jacob Henrik Hoffrén, Henrik tai Hindrich kuten häntä rippikirjassa nimitetään, avioitui 4.12.1742 Anna Lisa Jackin kanssa. Sulhanen ja morsian olivat kumpikin teini-ikäisiä ja heille syntyi yhteensä 11 lasta.

1600-luvun loppuun verrattuna Suomi oli muuttunut. Uudenkaupungin rauhassa raja oli siirtynyt länteen ja mm. Viipuri oli jäänyt Venäjän puolelle. Sodan rasitukset olivat köyhdyttäneet maan: miehittäjät olivat kantaneet raskaita sotaveroja, miehiä oli kaatunut, taloja autioitunut, pellot metsittyneet, rakennuskanta rappeutunut, säätyläiset paenneet maasta ja rahan arvo heikentynyt. Myös hallinto oli ollut Isonvihan aikana heikoissa kantimissa, lähinnä vastahakoisesti maahan jääneen nuoremman papiston varassa. Rauhan tultua entinen hallintokoneisto, kirkkoherrat mukaan lukien, palasi maahan ja vaati virkojaan takaisin.

Hoffrénin perheen ainoana omaisuutena oli maatila, jota ryhtyi viljelemään virkansa menettänyt ja jo ikääntyvä entinen upseeri. Syynä siihen, että Jacobin Henrik-poika ei saanut opillista sivistystä kuten isänsä sukupolvi on ehkä vaikuttanut, paitsi perheen varattomuus ja pojan osallistuminen tilan hoitoon, myös se, että kouluihin oli pitkä matka Savosta. Oulun kymnaasi oli suljettu ja Viipurin kymnaasi rajan takana, vain Turun triviaalikoulusta oli pääsy yliopistoon. Ehkä myös se, että ympäristö Savossa oli suomenkielinen, vaikutti siihen, että koulunkäyntiä ei Henrik-pojalle järjestetty.

Henrikin 20 vuotta vanhemman velipuolen Eilardt Mentzerin elämä kulki Isonvihan jälkeen eri suuntaan. Hänet oli otettu vuonna 1925 sotamieheksi Pohjanmaan jalkaväkirykmentin, Kemin komppanian ruotuun n:o 14. Hänet ylennettiin korpraaliksi 28.10.1727 ja Närpiön komppanian varus-

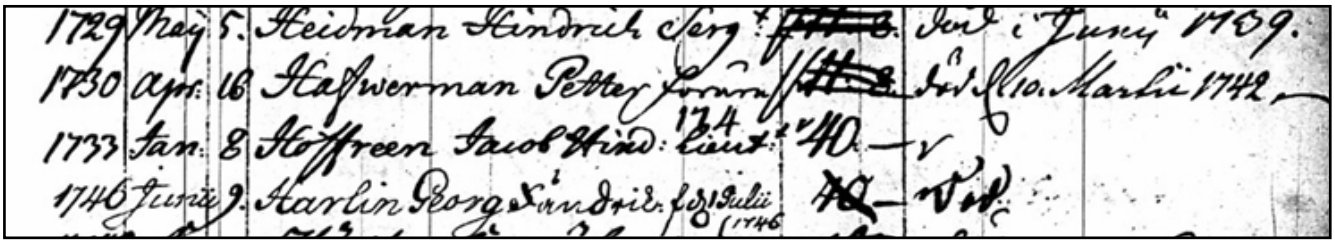

Jacob Hoffrénille myönnettiin 8.1.1733 eläke Vadstenan sotamieshuoneen varoista. Kuva: SSHY.

mestariksi 17.12.1730, jolloin hänelle määrättiin puustelliksi Vörts Mustasaaren Tölbystä (17.12.1730–20.3.1735). Seuraavaksi hän sai siirron Kemin komppanian varusmestariksi ja puustellin Oulunsalon Muikasta (20.3.1735–1.10.1741) ja furiiriksi puustellina Kemin Haukka eli Hurula (1.10.1741–27.10. 1743). Hänet nimitettiin lippumieheksi Everstiluutnantin komppaniaan virkatalonaan lippumiehen puustelli Jaanua Limingan Lumijoella (27.10.1743–1.2.1745) ja sen jälkeen furiirin puustelli Partala Rantsilassa (1.2.1745–8.2.1748). Jacob Eilard Mentzer sai eron armeijasta vuonna 1748 ollessaan lähes 44 -vuotias. Hänellä ja vaimollaan Dorothea Toickalla oli ainakin viisi lasta, joista 23.9.1743 syntynyt Eilard Vilhelm kirjoitti ylioppilaaksi vuonna 1766 Turussa ja toimi myöhemmin porvarissäätyyn kuuluvana Rauman kaupunginnotaarina ja Porin raatimiehenä.

Säätykierto

Jacob Hoffrénin isoisä, Henricus Johannis Hoffrenius (s. n. 1629 Oulu, k. n. 1710 Iisalmi) oli Iisalmen kirkkoherra ja lääninrovasti, joka väitteli tohtoriksi Turussa 13.12.1692 (ded. diss.). Hän oli tunnettu ja varakas pappissäädyn edustaja, jopa kirkkoruhtinaaksi mainittu. Hänen poikansa Heniricus, Jacobin isä, koulutti kaikki poikansa säätynsä mukaisesti ylioppilaiksi suuresta Pohjan sodasta ja Isostavihasta huolimatta. Rauhan tultua ja alenevan säätykierron seurauksena Maaningan Hoffrénien talonpoikaiset jälkeläiset elivät köyhtyneessä Suomessa viljellen joko omaa maataan isäntinä tai toisen maata renkeinä ja torppareina, kunnes seuraavissa sukupolvissa siirtyivät muihin ammatteihin ja ovat kolmensadan vuoden aikana levittäytyneet Tavinsalmen kylästä ympäri Suomea - minä yhtenä heistä.

Lähteet:

Blomqvist, Tore. 1990. Transport av manskap från fyra svenska regimenten till Finland 1721. Historisk Tidsskrift för Finland 75: 85-95.

Halila, Aimo. 1980. Viipurin puolustajat 1710. Teoksessa Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteita 4. Helsinki VSKS.

Jaakkola, Jalmari 1967, Suomen historian VIII osa. Armas Luukko: Suomen historia 1617-1721. WSOY Porvoo.

Kangas, Tomi, 1996. Uudenkaupungin ”siunattu” rauha 1721 – suuren Pohjan sodan ja Isonvihan päätös. Uudenkaupungin merihistoriallinen yhdistys. Uudenkaupungin kirjapaino Oy.

Lewenhaupt, Adam. 1920. Karl XII’s officerare. Bibliografiska anteckningar. Stockholm, P.A. Nordstedt & Soners Förslag.

Marjomaa, Risto: Lybecker, Georg. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997. Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:-fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-002333
(ISSN 1799-4349, verkkojulkaisu)

Ruuth, J.W. (uudistanut Aimo Halila) 1974. Viipurin kaupungin historia, II osa vuodet 1617-1710. Karjalan kirjapaino Oy, Lappeenranta.

Saloheimo, Veijo. 2000. Savon historia II:2. Savo suurvallan valjaissa 1617-1721. Savon Säätiö. verkkojulkaisu <savonhistoria.edita.fi/1617-1721/>

Sarkamo, Ville. 2011. Karoliinien soturiarvot. Kunnian hallitsema maailmankuva Ruotsin valtakunnassa 1700-luvun alussa. Jyväskylä Studies in Humanities 167. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä.

Selkimo, Kari ja Soini, Antti. 2010. Kierrä kivi älä kiroa. Hoffrénien sukuhistoria 3. Maaningan Hoffrénit. Hoffrénien sukuyhdistyksen julkaisuja. 6. ISBN 978-951-97203-6-4. Pp. 427.

Soininvaara, Heikki. Hoffrén-suvun Savon haara. Genos (1993), s. 103-111, 136. (esitelmä Suomen sukututkimusseuran vuosikokouksessa 10.4.1975)

Syrjö, Veli-Matti: Armfelt, Karl Gustaf. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997. Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:-fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-000550
(ISSN 1799-4349, verkkojulkaisu)

Syrjö, Veli-Matti: Nieroth, Carl. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjalli-

suuden Seura, 1997. Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:-fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-000561
(ISSN 1799-4349, verkkojulkaisu)

Wirilander, Kaarlo. 1960. Savon historia III. Savo kaskisavujen kautena 1721-1870. Savon Säätiö. verkkojulkaisu <savonhistoria.edita.fi/1721-1870/>

Wirilander, Kaarlo. 1953: Suomen armeijan upseeristo ja aliupseeristo 1718-1810. Virkatalonhaltijain luettelot. Officerare och underofficerare vid Finlands armé 1718-1810. Förteckningar över boställsinnehavare. Suomen historiallinen seura. Käsikirjoja III. Helsinki.

Väänänen, Kyösti: Henricus Johannis Hoffrenius. Turun hiippakunnan paimenmuisto 1554–1721 -verkkojulkaisu. Studia Biographica 9. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2011. Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe201101191118; artikkelin pysyvä tunniste http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-thp-001025

Arkistolähteet:

Adelsvapen. Svenska Wappen-CD och Baltisches WappenCD. https//www.adelsvapen.com /genealogi/Stierncreutz_nr_436#-TAB_2.

Henkikirjat, Kuopio 1707-1742.

Jättendals kyrkoarkiv, Födelse- och dopböcker (Häri även död- och begravningsbok 1714-1776). SE/HLA/1010097/C1/2. Riksarkivet Sverige.

Pohjanmaan jalkaväkirykmentti. Pääkatselmusrulla 1721-1725. Företeckning på dhe Officerare som niuta Expectance lön. Pääkatselmusrullat 1729 ja 1737. SSHY.

Ramsta kyrkoarkiv, födelse- och dopböcker 1724-1828. SE/ULA/11262/C/2. Riksarkivet Sverige.

Savon ja Savonlinnan läänin jalkaväkirykmentti. Pääkatselmusrullat 1710-1735. SSHY.

Vadstenan sotamieshuone. Luetteloita 1732-1775. SSHY.

Ylioppilasmatrikkeli 1640-1852. Helsingin yliopisto. https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi.

Muista seurata nettisivuja!

Edelleen vallitsevasta koronatilanteesta johtuen saatamme joutua tekemään muutoksia suunniteltuun ohjelmaan. Siksi kannattaa käydä säännöllisesti lukemassa seuran nettisivuja www.tamsuku.fi

Seuran nettisivuilta löydät aina ajankohtaisimmat uutiset siitä mitä seurassa tapahtuu. Seuran järjestämistä retkistä tai muista kiertokäynneistä syksyllä 2021 ja keväällä 2022 tulee tietoa nettisivuille.

Nettisivut ja seuran facebook-ryhmä ovat nopein ja joustavin tapa tiedottaa ja pitää yhteyttä jäseniin.

Keisarin kuski

Maija Salonen

Keisari Aleksanteri II oli läpikulkumatkalla Suomessa vuonna 1869 ja matkatessaan Pietaria kohti hän poikkesi myös Tampereella ja Kangasalalla.

Vääksyn kartanossa vierailessaan tsaarilla oli ajomiehenä kartanon kuskiksi kutsuttu Juho Kustaa Eerikinpoika. Kertomusten mukaan tsaari vietiin Vääksyn vierailun aikana Keisarinvuorelle, mikä oli saanut nimensä tsaarin sedän Aleksanteri I:n vierailtua siellä näköaloja ihailemassa. Muistoksi ajomiehenä olostaan Kustaa Eerikinpoika sai tsaarilta muistomitalin. Näitä mitaleja jaettiin valtiopäivien aikana ja senjälkeen palveluksista tsaarille.

Tsaarin ajomiehenä toiminut Juho Kustaa Eerikinpoika, jonka kutsumanimi oli Kustaa, oli syntynyt vuonna 1837 Sahalahden Rautionkylän Jussilassa. Hän oli Jussilan lampuotin eli tilan vuokraaja Eerikki Matinpoika Skönin pojanpoika. Perheen nimenä oli vielä tällöin isoisän vanha sotilasnimi Skön. Kustaan isoisä asui vaimonsa kanssa viimeiset vuodet itsellisenä Jussilassa ja kuoli vuonna 1855.

Vuonna 1851 Kustaa Eerikinpoika muutti Jussilasta isänsä Eerikki Eerikinpoika Skönin ja äitinsä Kaisa Liisa Tuomaantytär Aakulan sekä sisarustensa kanssa Sahalahden Taustialan kylän Kaivolan torppaan, missä koko perhe asui Kustaan isän kuolemaan eli vuoteen 1857 asti.

Tämän jälkeen Kustaa Eerikinpoika kierteli eri taloissa renkinä ollen mm. Tursolan Iivarissa. Vuonna 1860 Kustaa muutti Kangasalan Vääksyn kartanoon, jossa hän oli jo aikaisemmin palvellut vuoden tallirenkinä ja solmi avioliiton Maija Stina Simontyttären kanssa.

Kustaa Eerikinpoika työskenteli Vääksyssä muonarenkinä, muonamiesten päällysmiehenä ja ajomiehenä, kuljettaen mm. maitoa ja muita elintarvikkeita myytäväksi Laukon torille Tampereelle. Hän sai pitää myös omaa lehmää ja kalastaa lähijärvissä, mikä auttoi perhettä suurten nälkävuosien yli.

Kustaa Eerikinpoika ja Maija Stina saivat kahdeksan lasta, joista kaksi tyttöä kuoli pieninä. Lapset muuttivat aikanaan Tampereelle ja pojat Kalle, Juho ja Adolf olivat Tampereella puusepänopissa. He pitivät yhteistä puusepänliikettä Satamakadulla lähellä Laukon toria. He olivat ns. penkkipuuseppiä, kaikki työ tehtiin käsihöylillä ilman koneita. Juhon höyläpenkki höylineen on suvulla yhä tallessa. Kallen ja Juhon veli, vanhapoika Adolf, asui myös liikkeen yhteydessä omassa huoneessaan.



Aleksanteri II, syntynyt 1818 Moskovassa oli Venäjän keisari, Puolan tsaari ja Suomen suuriruhtinas vuosina 1855–1881.
Kuva ja teksti Wikipedia

Kustaa Eerikinpojalle laitettiin 1870-luvulla kirkonkirjoihin sukunimeksi Kusk. Kaikki tunsivat hänet entuudestaan tällä nimellä ja vanha perimätieto kertoo, että tulevasta sukunimestä kertoi hänelle Vääksyn isäntä. Myöhemmin pappi oli pysäyttänyt hänet tiellä ja kertonut merkinneensä koko perheen kirkonkirjoihin sukunimellä Kusk. Ja näin Johan Gustaf Erikssonista tuli virallisesti Kustaa Kusk.

Kustaa ja Maija Kuskin haudat ovat Kangasalan vanhalla hautausmaalla. Heidän kolme poikaansa lepäävät Tampereen Kalevankankaalla, Juho ja Adolf rinnakkain, kuolema vei heidät viikon välein.

Kustaa Kuskin esi-isät olivat rakuunoita eri taloissa Sahalahdella ja Pälkäneellä. Kustaan isoisän isä Matti Tuomaanpoika Svag kaatui Suomen sodassa vuonna 1808.

Kustaa Kuskin yhteys von Qvanten-sukuun

Jost Qvant oli vuonna 1608 Liivinmaalla syntynyt ratsumestari, joka aateloitiin vuonna 1650 nimellä von Qvanten. Hänellä oli kaksi poikaa ja tytär, joista poika

Gustav Adam von Qvanten oli Kuhmalahdella vuonna 1653 syntynyt Noksioisten tilan omistaja ja ratsumestari. Hänellä oli kolme poikaa ja neljä tytärtä, joista poika

Clas von Qvanten oli vuonna 1695 Kuhmalahdella syntynyt Noksioisten ja Aakulan tilojen omistaja ja luutnantti. Hänellä oli neljä poikaa ja kymmenen tytärtä, joista poika

Carl Adolf von Qvanten oli Kuhmalahdella vuonna 1749 syntynyt Aakulan tilan Hukkilan torppari. Hänellä oli kuusi poikaa ja viisi tytärtä, joista tytär

Christina Regina von Qvanten oli vuonna 1774 Kuhmalahdella syntynyt Aakulan talon emäntä. Hänellä oli neljä poikaa ja kuusi tytärtä, joista tytär

Kaisa Liisa Tuomaantytär oli vuonna 1814 Noksioisten Aakulassa syntynyt Jussilan talon lampuotin pojan vaimo. Hänellä oli poika

Juho Kustaa Eerikinpoika Sahalahden Rautio Jussilassa vuonna 1837 syntynyt poika, joka oli se kuski, joka kyyditsi keisari Aleksanteri II:ta vuonna 1869 Vääksyn vierailulla.

Von Qvantenit menettivät Noksioisten ja Aakulan tilat huonon taloudenpidon ja liian ylellisen elämän takia. Poika Carl Adolf von Qvanten ei saanut kotoaan mitään perintöä eikä koulutusta vaan päätyi lopulta Aakulan Hukkilan torppariksi Noksionlahden rannalle.

Carl Adolfin tytär Christina Regina von Qvantenista tuli Aakulan emäntä avioliiton myötä ja hän palasi takaisin Aakulaan tavallaan paluumuttajana.

Christina Reginan ensimmäinen mies Anders Henrikinpoika, Aakulan isäntä, kuoli muutaman vuoden avioliiton jälkeen ja hän solmi toisen avioliittonsa Tuomas Simonpojan kanssa, joka käytti nimeä Aakula. Hän oli syntyisin Kuhmalahden Huunan sukua.

Christina Reginan tytär toisesta avioliitosta, Kaisa Liisa Tuomaantytär Aakula, joka oli syntynyt 23.4.1814 palveli piikana eri taloissa nuoresta pitäen. Kaisa Liisa Tuomaantytär solmi avioliiton rakuunanpojan, Eerik Eerikinpoika Skönin kanssa Sahalahdella, johon oli muuttanut muun perheen mukana vuonna 1833.

Viimeinen Suomessa elänyt miespuolinen von Qvanten oli suutari ja herastuomari Erik von Qvanten. Kustaa Kusk ja Erik olivat pikkuserkkuja.



Tampereella asuvan Maija Salosen olohuoneen seinällä on kehystettynä suvussa säilynyt muistomitali, jonka on tsaarilta saanut Maijan isoisän isä Johan Gustaf Erikinpoika eli Kustaa Kusk. Muistomitali lyötiin vuosien 1863–1864 valtiopäivien kunniaksi. Niitä on lyöty kultaisena, hopeisena ja pronssisena. Kuva Markku Uusitalo

Tarja Taskinen perustajajäsen



Tarja Taskinen kotonaan Pirkkalasssa
kuva Markku Uusitalo

Perustajajäsen otti yhteyttä

Hei. Olen Tarja Taskinen ja yksi Tampereen seudun sukututkimusseuran yhdeksästätoista perustajajäsenestä vuodelta 1979. Olen nyt muuttamassa ja kaappeja siivotessa löytyi seuran ensimmäisen viiden vuoden ajalta vanhoja julkaisuja ja papereita.

Näin syntyi yhteys seuran perustajajäsenen Tarja Taskisen kanssa. Tapasimme ja keskustelimme sukututkimuksen tekemisestä ennen ja nyt. Tarja Taskinen muistaa käyneensä selaamassa mikrofilmirullia kirjastotalon vintillä ja muutamia kertoja Kansallisarkistossa tutkimassa vanhoja asiakirjoja ja ihailemassa vanhaa lukusalia. Sukututkimuksen tekeminen oli 1980-luvulla hankalaa, jos sitä vertaa tämän päivän mahdollisuuksiin. Ei ollut tietokoneita eikä internettiä. Joitakin kirkonkirjoja oli jo kuvattu mikrofilmirullille, mutta Tarjaa kiinnostavat asiakirjat löytyivät Helsingistä Kansallisarkistosta.

Sukututkimus kiinnosti ja sitten tuli tämä Sampolan sukututkimuskurssi, jonne heti ilmoittauduin. Kurssi antoi neuvoja ja vinkkejä ja sieltä sai monisteita kotiin. Oma sukututkimus jäi vähemmälle, sillä työelämä ja perhe veivät paljon aikaa.

Ensimmäinen sukututkimuskurssi

Tampereen työväenopisto otti työvuoden 1978–1979 opiskelu- ja harrastemahdollisuuksiin humanistisiin aineisiin sijoitetun sukututkimuskurssin. Kurssi vetäjäksi oli lupautunut varatuomari Lauri Orispää ja tämä ensimmäinen kurssi kesti koko lukuvuoden. Kurssilla oli osallistujia yli kuusikymmentä. Kevätkaudella kurssi kokoontui keskustelemaan tutkimustoiminnan jatkamisesta ja yhteistoiminnasta tutkijain kesken.

Tällöin päätettiin perustaa sukututkimuksen harrastajien yhdistys Tampereelle. Yhdistyksen lopullinen perustava kokous pidettiin 16.5.1979. Yhdistykseen liittyi heti 19 henkilöä, yhtenä heistä oli Tarja Taskinen, joka toimi neljänä ensimmäisenä vuonna yhdistyksen varatilintarkastajana. Hän kirjoitti seuran julkaisuihin meneviä artikkeleita puhtaaksi vuosina 1982 ja 1983.

Mielenkiintoiset esitelmäillat ja tutustumiskäynnit ovat pysyvästi jääneet Tarja Taskisen mieleen. Varsinkin vierailu vuonna 1785 rakennetussa Gaddin kappelissa Raholassa oli erityisen vaikuttava kokemus.

Teksti Markku Uusitalo

Sukututkimusta Sahalahdella

Markku Uusitalo

Sukututkimuksen suosio kasvaa nopeasti. Uusia näkökulmia harrastukseen toi kesällä Sahalahden museomakasiinissa avoinna ollut FT Kari Elkelän kokoama näyttely otsikolla Kaikkihan me Sahalahdella ollaan sukua.

Näyttelyn avajaispuheessa Kari Elkelä kertoi omien juurien löytymisestä. Itse olen aina ajatellut, ettei minulla ole asiaa mihinkään sukuseuraan, kunnes viime keväänä ilmeni, että esi-isäni 13 sukupolven takaa on Knut Palttu, joka oli Baltiasta Turkuun tullut kauppias. Hänen poikansa Tuomas Palthenius avioitui aatelisneito Anna Nödingin kanssa, mitä kautta Paltut otettiin lopulta mukaan Lohjelmien sukuseuraan.

Tuomas Palthenius oli 1600-luvulla Sääksmäen kirkkoherrana. Hänet muistetaan erityisesti juopottelusta, seurakuntalaisten solvaamisesta ja jumalanpalvelusten laiminlyönnistä. Tuomas sai sakkoja rötöksistään, mutta seurakuntalaiset eivät onnistuneet erottamaan häntä, koska Ruotsin kuningas ei hyväksynyt eroa.

Vaikka näyttelyn esimerkit kytkeytyivät Sahalahden seutuun, avarsi näyttely yleisemminkin sukututkimuksen viehätystä ja mahdollisuuksia. Esillä oli sekä perinteisiä että pelkistettyjä sukutauluja. Kiinnostaviksi koetaan yleensä tutut tai muuten merkittävät henkilöt. Näyttelyssä kerrottiin kirjailija Oiva Paloheimon, kansanedustaja Erkki Tuomiojan, arkkipiispa Martti Simojoen ja pääjohtaja Pekka Tarjanteen sahalahtelaiset sukujuuret.

Näyttely palautti mieliin aikoinaan kaikille tutut suutarin, räätälin, kätilön ja diakonissan ammatit sekä niiden pitkäaikaiset harjoittajat. Esillä oli paikallisten ammattilaisten käyttämiä työkaluja ja tarvikkeita sekä käsityöläisten työn tuloksia. Sahalahteen kytkeytyvää kaunokirjallisuutta on näyttelyyn koottu kattava yli 40 teoksen valikoima.

Muistoja herättivät vanhat valokuvat, joita oli näyttelyssä esillä reilut 250. Erityisen kiinnostava oli Lauri Haapaniemen Sahalahdella 1905–1911 kuvaama 70 valokuvan kokoelma.

Uusi kirja jouluksi

Kari Elkelällä on viimeistelyvaiheessa kirja, joka kertoo elämästä ja työnteosta Sahalahden Haapaniemen kartanossa sekä Elkelän, Maulan ja Paltan torpissa. Teoksen pääsisältönä on laaja sukutauluosio pienoiselämäkertoineen.

Lisää tietoja Kari Elkeläst ä ja hänen monipuolisesta ja aktiivisesta toiminnastaan löydät hänen Sivupolut-kotisvuiltaan osoitteesta www.sci.fi/~karielk



FT Kari Elkelä Sahalahden museomakasiinilla kesällä 2021.
Kuva Markku Uusitalo

Sukututkijan maanantait syksyllä 2021

Tamsuku tarjoaa jäsenilleen 15 perättäisen maanantai-illan luentosarjan. Luennot alkavat aina klo 18.00 ja kestävät puolitoista tuntia eli klo 19.30 asti. Luentojen aiheet ja pääasialliset sisällöt selviävät alla olevasta lisätietotaulukosta. Ilmoittaudu seuran sivuilla osoitteessa http://www.tamsuku.fi/tapahtumat.html. Ilmoittautumisen jälkeen saat linkin, millä voit seurata luentoja.

23.8.2021 klo 18.00
HisKi eli kastetut, vihityt ja haudatut. Perusteellinen opastus HisKin käyttöön.

30.8.2021 klo 18.00
Siirtolaisten tutkiminen. Luennolla käydään läpi tärkeimmät tietokannat, mistä Suomesta lähteneitä ja Suomeen tulleita henkilöitä voi löytää. Samalla katsaus Amerikan siirtolaisuuteen

6.9.2021 klo 18.00
Kansalliskirjaston palvelut sukututkijalle. Kansalliskirjaston digitaaliset arkistot ovat aarreaitta sukututkijalle.

13.9.2021 klo 18.00
Torpat ja torpparit. Luento kertoo torpparilaitoksen synnystä, siihen liittyvistä käsitteistä ja torpparisopimuksista. Saat tietoa, mistä löydät torpan paikan ja siihen liittyviä asiakirjoja.

20.9.2021klo 18.00
Suomen Sukuhistoriallisen Yhdistyksen sivut. Mitä kaikkea tärkeää sukututkija voi löytää SSHYn sivuilta ja mikä on vapaan sekä jäsenpuolen ero.

27.9.2021 klo 18.00
Ruotsin arkistot. Tällä kurssilla käsitellään sukututkijoille tärkeitä arkistolähteitä Ruotsin puolella.

4.10.2021 klo 18.00
Sukujutut -ohjelmiston esittely. Maamme suosituimman suomalaisen, kaupallisen sukututkimusohjelman perusteellinen esittely.

11.10.2021 klo 18.00
Kansallisarkiston digitaaliset arkistot. Kansallisarkistolla on useita digipalveluita, joista sukututkija löytää tietoja sukulaisistaan.

18.10.2021 klo 18.00
Ruotusotilaiden tutkiminen 1700-luvulla. Tällä luennolla perehdytään ruotusotilaiden tutkimiseen. Saat tietoa niistä dokumenteista, joista löydät tietoa sotilaista ja rakuunoista.

25.10.2021 klo 18.00
Netin sukupuupalveluiden vertailu. Netin tärkeimpien ja suosituimpien sukupuupalveluiden esittely. Mukana Myheritage, Omat Juuret, Familysearch ja Geni.

1.11.2021 klo 18.00
Kaupunkien ja kaupunkilaisten tutkiminen. Millaisia asiakirjoja kaupunkien arkistoihin sisältyy ja mitä niistä voi löytää?

8.11.2021 klo 18.00
Käsityöläisiin liittyvät dokumentit. Räätäli, suutari vai seppä? Mitä käsityksiä, perinteitä ja tapoja liittyy käsityöläisiin ja mitä arkistoaineistoa heistä saat löytää.

15.11.2021 klo 18.00
Akatemia- ja Biografia- ja Sotasampo. Miten ns. semanttinen web voi auttaa sukututkijaa? Luennolla käsitellään henkilötietojen löytämistä sukututkimusta varten kolmesta erilaisesta semanttisen webin palvelusta.

29.11.2021 klo 18.00
Voudin- ja läänintilit. Kun rippikirjat loppuvat, on tietoja haettava mm erilaisista verotuslähteistä. Luennolla käydään läpi voudin- ja läänintilien rakennetta sekä niistä löytyviä tietoja.

13.12.2021 klo 18.00
Kartat ja sukututkija. Kartat konkretisoivat hienolla tavalla sukututkimusta.

Syyskausi 2021

Tampereen seudun sukututkimusseuran kaikille avoimet kokoontumiset ovat Kulttuuritalo Laikussa osoitteessa Keskustori 4, Tampere. Seuran kirjasto on kokoontumisiltoina avoinna Laikun 3. kerroksen Mäkelän kabinetissa klo 17–18. Esitelmät pidetään Laikun 2. kerroksen luentosalissa klo 18.00–20.00 Laikun pohjoispuolen oven hissillä pääsee suoraan toiseen ja kolmanteen kerrokseen.

Tamsuvun esitelmä- ja muissa tilaisuuksissa noudatetaan viranomaisten antamia ohjeita terveysturvallisuudesta. Tarkempia tietoja vierailusta Laikussa löydät laikku.fi nettisivuilta. Hyvä käsihygienia ja riittävät turvavälit ovat kaikille tärkeitä. Oireisena ei saa tulla paikalle. Maskin käyttöä edellytetään kaikissa tilaisuuksissa.

Lehden painoon mennessä tiedossa olleet alustajat ja aiheet ovat alla olevassa taulukossa. Täydentyviä tietoja voit katsoa Tamsuvun netistä osoitteessa www.tamsuku.fi.

Tiistaina 14.9.2021 klo 18.00 Luentosali 2 krs
Jorma Lappalainen: Tampereen Kiinanmuurin ja Kalevan historiaa

Tiistaina 28.9.2021 klo 18.00 Luentosali 2 krs
Kalle Virtapohja: Kangasalan Liuksialan kartanon Meurmannit

Tiistaina 12.10.2021 klo 18.00 Luentosali 2 krs
Hilja Solala: Liuksialan Wiestistä liminkalaiseen Ukonpoikaan. Suomalaisen hevosrodun syntyhistoria 1893-1907

Tiistaina 26.10.2021 klo 18.00 Luentosali 2 krs
Esitelmä varmistuu myöhemmin, katso www.tamsuku.fi

Tiistaina 9.11.2021 klo 18.00 Luentosali 2 krs
Esitelmä varmistuu myöhemmin, katso www.tamsuku.fi

Tiistaina 23.11.2021 klo 18.00-20.00 etäseminaari Zoom-ohjelmalla
Jalmari Finnen merkitys suomalaiselle sukututkimukselle. Ilmoittautumisohjeet tulevat seuran nettisivuille, katso www.tamsuku.fi

Aiheina
Jorma Lappalainen: Jalmari Finnen sukujuuret. Mitä kaikkea löytyy Jalmari Finnen omista sukujuurista.

Tiina Miettinen: Jalmari Finne sai Vehoniemen suvusta idean Suomen asutuksen yleisluetteloon. Suvulla oli keskeinen rooli luettelotyön rahoituksessa. Mikä siis oli tämä Vehoniemen suku?

Tietokanta Tampereen asukkaista 1779–1850.
SSHY:n alkuperäiskuvaisten yhteydessä Tampereen seurakuntien arkistosta löytyi Jalmari Finnen laatima henkilötietokanta Tampereen asukkaista, joka on ollut vuosikymmeniä unohduksissa.

Orpana 2/2021
Sisällysluettelo

2 Tamsuvun yhteystiedot

3 Puheenjohtajan palsta

4 Kuhmalahden Vehkajärven Näppilä ja Neppius-suvun alkupolvet

6 Kuhmalahden Näppilä ja Kangasalan Paalilan Lintula

8 Neppiuksesta Niemeksi

12 Neppius-sukua Turussa

19 Vaiettu sukulainen

22 Kirkonkirjojen kuvaukset Tampereella

23 Isoviha ja Jacob

30 Keisarin kuski

32 Tamsuvun perustajajäsen Tarja Taskinen

33 Sukututkimusta Sahalahdella

34 Sukututkijan maanantaitunnit

35 Syksyn 2021 tapahtumat

36 Sisällysluettelo

30

